

روشد مالیه فرا ۲

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزش

دوره هفدهم، آبان ۱۳۹۹
شماره پیاپی ۱۲۸
۳۲ صفحه، ۳۵۰۰۰ ریال

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی برای معلمان و
دانشجومعلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
www.roshdmag.ir

فاطمه رادیپور
شش ساحت
یک برنامه

محسن قنبری شهواری
شغل شریف
فردا

حکیمه بخرد
یک مدرسه
بابرنامه

دکتر محمود امانی طهرانی
مدیر اختیار
تام دارد!

رشد
ROSHD.IR

ROSHD.IR

شبکه ملی مدارس ایران (رشد)

- محتوای کلیه کتاب های درسی از پایه اول تا پایه دوازدهم به تفکیک دوره و پایه
- بارگذاری کلیه شماره مجلات رشد تخصصی تا خردادماه ۱۳۹۹
- راه اندازی سرویس پویش درس خانه ویژه اشتراک گذاری فیلم های درسی تولید معلمان
- معرفی کتاب های آموزشی و داستانی مناسب و مفید برای دوره ها پایه های مختلف تحصیلی

مجله رشد

دوره هفدهم، ۱۳۹۹
شماره پیاپی ۱۲۸
صفحه، ۳۵۰۰۰ ریال

ماهنامه آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی برای معلمان و
دانشجویان معلمان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
www.roshdmag.ir

مدیر مسئول: محمدابراهیم محمدی
سر دبیر: فریدالدین حداد عادل
مدیر داخلی: مریم موسوی
مدیر هنری: کوروش پارسناژاد
دبیر عکس: پرویز قراگوزلی
ویراستار: کبری محمودی
طراح گرافیک: عبدالحمید سیامک نژاد
تصویرگر: سید میثم موسوی

بوم، اقدام بومی پیشرو / فریدالدین حداد عادل ۲

مدیر اختیار تام دارد! (گفت و گو با دکتر محمود امانی طهرانی درباره «برنامه ویژه مدرسه») / لیلا صمدی ۶

نشانی پستی دفتر مجله:
تهران، ایران شهر شمالی، پلاک ۲۶۶
صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۴۵۸۵
تلفن: ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱-۲۱ داخلی ۴۲۰
تلفن های امور مشترکین:
۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸
صندوق پستی امور مشترکین:
۱۵۸۷۵/۳۳۳۱
وبگاه:
www.roshdmag.ir
پیام نگار:
Email: farda@roshdmag.ir

چاپ و توزیع: شرکت افست

بوم از نظر تا عمل / دکتر عظیم محبی ۳
برنامه درسی زیر سقف مدرسه / روح اله رضاعلی ۸
مدرسه تفکر / دکتر محمود تلخایی ۱۰
بوم در لباس عشایر / صفرعلی یازرلو ۱۸
مهارت های نرم و سخت / سید حسن و کیلی ۲۰
برنامه ای برای همه پایه ها / دکتر معصومه فرهوش ۲۲

یک مدرسه با برنامه / حکیمه یخرد ۱۲
سه قاب از بوم / معصومه نصرآبادی ۱۳
شغل شریف فردا / محسن قنبری شهواری ۱۴
من و بوم / مونس پاژکی ۱۷
شش کلاه تفکر بوم / پروانه نیرومند ۲۴
مثل چون عسل / زهرا فاطمی ۲۶
والدین در بوم / سمیه مهنی ۲۸
شش ساخت یک برنامه / فاطمه رادپور ۳۰

نویسندگان و مترجمان محترم!

- این مجله متعلق به شماست. تجربه های ناب، ایده ها و حاصل پژوهش های خویش را در اختیار دفتر مجله قرار دهید تا با انعکاس آن ها در مجله، علاقه مندان به این حوزه در تجارب شما شریک شوند. از شما عزیزان تقاضا داریم:
- مقاله هایی را که می فرستید، با موضوع مجله مرتبط باشد و در جای دیگری چاپ نشده باشد.
- مقالات، حاوی مطالب کلی و گردآوری شده نباشد.
- مقاله ترجمه شده با متن اصلی همخوانی داشته باشد و متن اصلی نیز همراه آن باشد. چنانچه مقاله را خلاصه می کنید، این موضوع را قید فرمایید.
- نثر مقاله، روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد و در انتخاب واژه های علمی و فنی، دقت لازم را مبذول فرمایید.
- در نگارش مقاله از منابع و مآخذ معتبر استفاده کنید و در پایان آن، فهرست منابع را بیاورید.

بوم،

اقدام بومی پیشرو

فریدالدین حداد عادل

۲. توجه به نیازهای بومی: رسمیت یافتن بوم پیام دیگری هم دارد. در آموزش و پرورش کشور پذیرفته شده است که به طور جدی به اقتضائات بومی مناطق کشور از حیث جغرافیا، فرهنگ، تاریخ و مذهب توجه شود. در اقصا نقاط ایران مدیران و کارشناسان می‌توانند به تشخیص خود نیازهای بومی‌شان را با دقت و ریزبینی پیش ببرند و اجرا کنند.

۳. اعتماد به مدیران مدرسه‌ها: با عملیاتی شدن «بوم» اعتماد وزارت آموزش و پرورش به مدیران و کارشناسان به طور رسمی و علنی اعلام و اعمال شده است. از این به بعد حتی مدیران و معاونان مدرسه‌ها هم می‌توانند براساس برنامه‌ها، ایده‌ها و نیازهای خود و مدرسه خود به طراحی و اجرای کلاس و فعالیت‌های اختصاصی دست بزنند. چنین رویکرد خلاقانه و شجاعانه‌ای می‌تواند به مدرسه‌های کشور هویت مستقل و معنادار ببخشد.

برنامه ویژه مدرسه (بوم) به مدیران مدرسه‌ها اختیار می‌دهد تا شصت ساعت از زمان برنامه رسمی مدرسه در سال را به نیازهای محلی و بومی اختصاص دهند. بوم از چند ویژگی منحصربه‌فرد برخوردار است که آن را به یک اتفاق ممتاز علمی و آموزشی تبدیل کرده است. قبل از پرداختن به ابعاد گوناگون برنامه بوم، با ویژگی‌های آن بیشتر آشنا می‌شویم:

۱. عبور از تمرکزگرایی: تاکنون برنامه‌ریزی‌های آموزشی به طور عمده از پایتخت و بخش‌های مرکزی وزارت آموزش و پرورش برای همه کشور صورت می‌گرفته است. با ظهور بوم، به صورت رسمی در آموزش و پرورش کشور پذیرفته شد که دیگر الزاماً پایتخت متولی طراحی و تنظیم همه امور آموزشی کشور نیست و مدارس نیز می‌توانند به ابداع و خلاقیت دست بزنند.

بوم

از نظر تا عمل

دکتر عظیم محبی

دبیر برنامه ویژه مدرسه

تلقی کرد. به عبارت دیگر، به همه فعالیت‌های آشکار و پنهان که در سطح کلاس و مدرسه جریان پیدا می‌کنند، برنامه درسی اطلاق می‌شود، از منظر دیگر برنامه‌های درسی شامل برنامه‌ریزی تجویزی و غیر تجویزی تقسیم می‌شود که برنامه ویژه مدرسه از برنامه‌های غیر تجویزی محسوب می‌شود.

از لفظ برنامه ویژه مدرسه هر کسی می‌تواند برداشت خود را داشته باشد. لذا باید شیوه‌نامه برنامه ویژه مدرسه از نظر ابعاد نظری و عملی به‌طور دقیق تبیین شود تا با فهم و درک مشترک، زمینه اجرای آن در آموزش و پرورش بهتر فراهم شود.

الف) تبیین نظری

۱. تبیین مفهوم برنامه ویژه مدرسه

برنامه ویژه مدرسه در مفهوم دقیق خود، برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه است. لذا بنیاد این کلمه به علم برنامه‌ریزی درسی مربوط می‌شود.

در فرهنگ عمومی آموزش و پرورش و خانواده‌ها، برنامه درسی بیشتر با نام کتاب شناخته می‌شود؛ این برداشت دقیق و کامل نیست. برنامه درسی براساس مبانی نظری سند تحول، به مجموعه فرصت‌های تربیتی نظام‌مند و طرح‌ریزی‌شده (از سطح ملی، منطقه‌ای و محلی تا مدرسه و کلاس درس، با طیف مخاطبان بسیار گسترده و فراگیر تا بسیار محدود) و نتایج مترتب بر آن اطلاق می‌شود که متربیان برای کسب شایستگی‌های لازم، به‌منظور درک و اصلاح موقعیت، براساس نظام معیار اسلامی در معرض آن قرار می‌گیرند تا با تکوین و تعالی پیوسته هویت خویش، مرتبه قابل قبولی از آمادگی برای تحقق حیات طیبه را در همه ابعاد به دست آورند.

این تعریف بسیار عمیق است و همه ابعاد تربیت را شامل می‌شود. لذا برنامه درسی را باید به مثابه برنامه‌های تربیتی

۲. جایگاه برنامه ویژه مدرسه در مبانی نظری سند تحول

مهم‌ترین بخش مبانی نظری^(۳) بخش مربوط به چرخش‌های تحولی است (چرخش‌های عمومی و چرخش‌ها در هر یک از زیرنظام‌ها).

چرخش‌های عمومی در عمل باید از طریق برنامه‌های درسی (فرصت‌های تربیتی) تحقق پیدا کند که برخی از آنها عبارت‌اند از:

- چرخش از کنترل بیرونی و ایجاد محدودیت، به خویشتن بانی (تقوا)؛
- چرخش از انحصارطلبی در تربیت، به مشارکت و مسئولیت‌پذیری ارکان و عوامل سهیم و مؤثر؛
- چرخش از نگاه تجزیه‌ای، به یکپارچه‌نگری و تلفیق؛
- چرخش از منفعل بودن دانش‌آموز به فعال بودن مربی؛
- چرخش از روش‌های خشک و فردی، به روش‌های فعال و گروهی؛
- چرخش از رقابت‌های فردی، به رقابت‌های جمعی؛

- چرخش از انباشت اطلاعات، به کسب شایستگی‌ها در تمام ساحت‌های تربیت.

۳. جایگاه برنامه ویژه مدرسه براساس راهکار سند تحول و سند برنامه درسی ملی راهکار ۵-۵

- اختصاص حداقل ۱۰ درصد تا حداکثر ۲۰ درصد از برنامه‌های آموزشی به معرفی حرفه‌ها، هنرها، جغرافیا، آیین و رسوم، نیازها و شرایط اقلیمی و جغرافیایی استان‌ها، به‌ویژه مناطق روستایی و عشایری، با رعایت استانداردهای ارتقای کیفیت و تقویت هویت اسلامی- ایرانی و تقویت هویت ملی. این راهکار در سند برنامه درسی ملی به صورت زیر جنبه عملیاتی پیدا کرده است:

- با عنایت به راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و بنا بر ضرورت پاسخ‌گویی به نیازها و اقتضائات محلی و منطقه‌ای، برنامه‌ریزی و تأمین محتوای بخشی از زمان رسمی تعلیم و تربیت در اختیار استان، منطقه و مدرسه خواهد بود که در چارچوب آیین‌نامه‌های ابلاغی برنامه‌ریزی و اجرا خواهد شد.

در عین حال، در بند ۲-۱۳ سند برنامه درسی ملی بیان شده است: در تمامی پایه‌ها ۵۰ ساعت به فعالیت‌های خارج از کلاس و مدرسه، متناسب با اقتضائات برنامه درسی هر حوزه یادگیری و ۵۰ ساعت متناسب با شرایط و اقتضائات محلی در اختیار استان‌ها و مناطق و مدرسه‌ها قرار می‌گیرد (شیوه‌نامه ویژه مدرسه به نوعی فاز یک اجرایی شدن راهکار ۵-۵ و ۲-۱۳ سند برنامه درسی ملی است). به جز راهکار ۵-۵، راهکارهای زیر هم در عمل با برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه مرتبط است. (۶-۱۱، ۲-۱، ۲-۳، ۲-۵، ۶-۶، ۷-۱، ۷-۲، ۱۶-۲)

ب) تبیین عملی

۱. شیوه‌نامه برنامه ویژه مدرسه براساس تحلیل راهکار ۵-۵ و دیگر راهکارها و بند ۲-۱۳ برنامه درسی ملی، شیوه‌نامه برنامه ویژه مدرسه با شماره ۴۷۰۴۱۲۶ در تاریخ ۹۷/۶/۲۷ به استان‌ها ارسال شده است. براساس مفاد این شیوه‌نامه:

- برنامه ویژه مدرسه برنامه‌ای است که با اعتماد به صلاحیت و توان مدرسه، مجوز برنامه درسی، اجرا و ارزشیابی حجم معینی از زمان رسمی آموزش را به مدرسه واگذار می‌کند.

- برنامه‌ریزی برای برنامه ویژه مدرسه از اختیارات داخلی مدرسه است که می‌تواند از ظرفیت درون و بیرون مدرسه استفاده کند.

- برنامه‌ریزی برای برنامه ویژه مدرسه براساس چارچوب مشخصی صورت می‌گیرد.

پس از نیازسنجی و تعیین موضوعات، منطق برنامه نوشته می‌شود (بیان مسئله، ضرورت و ...). سپس اهداف برنامه مشخص می‌شود. براساس اهداف، محتوا پیش‌بینی می‌شود و حجم زمانی و چگونگی زمان‌بندی اجرا مشخص می‌شود. در ادامه، گروه مخاطب مشخص می‌شود (یک پایه یا چند پایه). پس از آن فرصت‌های یادگیری تعیین تکلیف می‌شوند. (مهم‌ترین بخش) برای اجرای موفق، شرایط اجرا با فضا و مواد، منابع و مجری بررسی و مشخص می‌شوند. یکی از مؤلفه‌های بسیار مهم توقع در حد انتظار از دانش‌آموزان و نحوه ارزشیابی است که به‌خوبی در این چارچوب بیان می‌شود.

- آنچه بیان شد، به‌نوعی همان عناصر برنامه درسی است که در قالب یک واحد یادگیری طراحی می‌شود. برای این منظور تیم مدرسه باید با علم برنامه‌ریزی درسی و رویکرد نوین برنامه درسی براساس سند برنامه درسی ملی آشنا باشد.

۲. فرایند طراحی و اجرای برنامه ویژه مدرسه آموزش معلمان، کارکنان و اولیای مدرسه؛ - بهره‌گیری از ظرفیت اولیا، جامعه محله و خیرین؛ - نیازسنجی تعیین موضوعات و مهارت‌ها؛

برنامه‌ریزی
برای برنامه
ویژه مدرسه از
اختیارات داخلی
مدرسه است
که می‌تواند از
ظرفیت درون و
بیرون مدرسه
استفاده کند

**مدرسه برای
اجرای برنامه
درسی سطح
مدرسه، مجاز
است که در
ساعات آموزشی و
روزهای عادی کار
مدرسه، به جای
درس‌های برنامه
هفتگی، جلسات
مربوط به برنامه
ویژه مدرسه را
جایگزین کند**

یکی از الزامات اجرای برنامه ویژه مدرسه، آموزش و توانمندسازی است.

پیش‌نیاز اجرای موفق برنامه ویژه مدرسه آشنایی با مبانی نظری سند تحول، علم برنامه‌ریزی درسی و برنامه درسی ملی است. لازم است مدیران و همکاران مدرسه، ضمن آشنایی با چرخش‌های تحولی و مفاد برنامه درسی ملی، با چارچوب برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه آشنا شوند. به عبارت دیگر، شرط لازم اجرای برنامه ویژه مدرسه، داشتن شایستگی و صلاحیت علمی در محورهای زیر است:

- شایستگی مربوط به علم نیازسنجی؛
- شایستگی مربوط به علم برنامه‌ریزی درسی؛
- شایستگی مربوط به برنامه درسی ملی؛
- شایستگی مربوط به هدف‌نویسی با رویکرد شایسته‌محور؛
- تولید محتوای مسئله‌محور و تلفیقی؛
- تولید محتوا در قالب فیلم و بازی‌های رایانه‌ای و ...
- طراحی فرصت‌های یادگیری پروژه‌محور و نقش فعال دانش‌آموزان؛
- نظارت و ارزشیابی با رویکرد فرایندمحور؛
- تعیین انتظارات یادگیری دانش‌آموزان و نحوه سنجش و ارزشیابی آن با رویکرد عملکردی؛
- مشارکت عوامل سهیم و مؤثر در طراحی در اجرای برنامه ویژه مدرسه.

۲- دومین اولویت براساس بسته تحولی

کیفیت‌بخشی به اجرای برنامه ویژه مدرسه، (ارزشیابی از عملکرد مدارس موفق در دو سال گذشته است.

ارزشیابی از برنامه ویژه مدرسه بسیار حساس است. این ارزشیابی یا ارزشیابی می‌تواند انگیزه مدارس را برای اجرای باکیفیت آن تقویت کند و در عین حال اگر هدف ارزشیابی صرفاً مقایسه و دیدن ضعف‌های مدارس باشد، می‌تواند در فرایند اجرای باکیفیت این برنامه خلل ایجاد کند. لذا رویکرد ارزشیابی این برنامه خوداظهاری و خودارزیابی است و فرایند آن از طریق ارائه و به‌اشتراک‌گذاری تجربیات باید مدیریت شود.

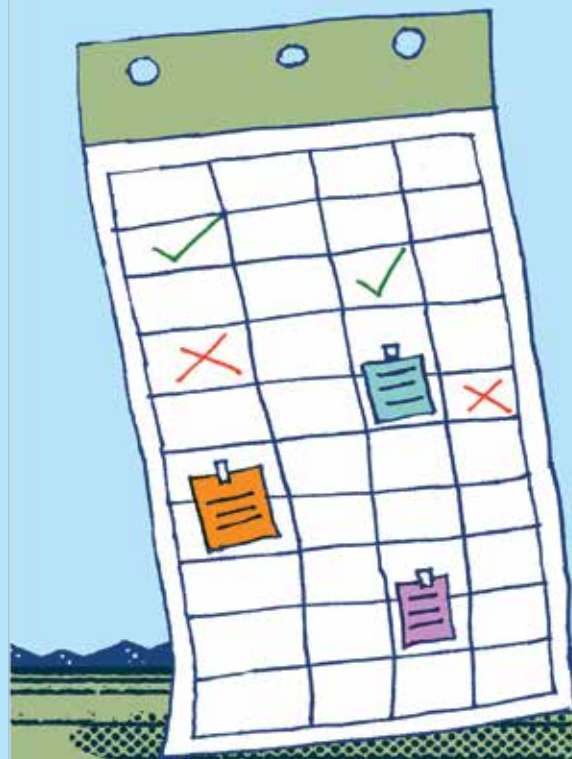
- شاخص‌های کلی ارزشیابی از برنامه ویژه مدرسه
- ✓ میزان شناخت مدیر و کارکنان از ماهیت و منطق برنامه ویژه مدرسه (منطق علمی، اجتماعی، قانونی)
- ✓ میزان مشارکت معلمان، معاونین و ... در طراحی و اجرای برنامه
- ✓ میزان تطابق برنامه تهیه‌شده با چارچوب ابلاغ‌شده
- ✓ میزان کیفیت اجرای برنامه تهیه‌شده
- ✓ میزان ارزشیابی از یادگیری دانش‌آموزان با رویکرد عملکردی و فرصت ارائه از سوی دانش‌آموزان
- ✓ میزان بهره‌گیری از عوامل سهیم و مؤثر در طراحی و اجرای برنامه

تدوین برنامه براساس چارچوب ابلاغ‌شده و تصویب آن در شورای مدرسه؛

- ارسال برنامه به ادارات آموزش و پرورش؛
- نظارت مدیر بر فرایند اجرا، با کمک اعضای انجمن اولیا و مربیان؛
- ارسال گزارش عملکرد و اجرای برنامه ویژه مدرسه به ادارات در پایان سال؛
- دریافت نظارت و راهنمایی از کارشناسان مجرب ادارات و استان‌ها؛
- شرکت در دوره‌های آموزشی پیش‌بینی‌شده؛
- به اشتراک‌گذاری تجربه‌ها در سطح منطقه، استان و کشور؛
- خودارزیابی از فرایند اجرای برنامه؛
- ۳. کیفیت‌بخشی به اجرای برنامه ویژه مدرسه

در سال ۹۹ یکی از سیاست‌های وزارت آموزش و پرورش، انتخاب ۲۵ برنامه اولویت‌دار با عنوان بسته‌های تحولی است. برنامه ویژه مدرسه هم یکی از این بسته‌ها تلقی شده است. براساس این بسته تحولی، این اقدامات در سال ۹۹ در اولویت است.

۱- توانمندسازی مدیران، معلمان و کارشناسان؛

مدیر

اختیار تام دارد!

گفت‌وگو با دکتر محمود امانی طهرانی درباره «برنامه ویژه مدرسه»

لیلا صمدی

تنظیم گفتگو

اشاره

از ویژگی‌هایی که می‌توان برای مدرسه فردا تصور کرد این است که به نیازهای خاص و ویژه دانش‌آموزان و اجتماع محلی‌شان توجه دارد. دانش‌آموزان در آن بیشتر علاقه‌مند و درگیر یادگیری‌های مدرسه‌ای می‌شوند و یادگیری‌هایشان برایشان سودمند و مفید است. برای یافتن راهکاری برای تحقق این ویژگی‌ها، با گشت‌وگذار میان برنامه‌های وزارت آموزش و پرورش، «برنامه ویژه مدرسه» (بوم) را مناسب یافتیم. به همین خاطر به سراغ دکتر محمود امانی طهرانی، دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش و از برنامه‌ریزان و مؤلفان اصلی برنامه بوم رفتیم تا از ضرورت وجود این برنامه، الزامات اجرای آن و تغییر و تحولاتی که می‌تواند در یادگیری دانش‌آموزان عملی کند، بشنویم. امانی طهرانی با شناخت کامل از این برنامه، به سؤالاتی که فریدالدین حداد عادل، سردبیر مجله رشد مدرسه فردا و دکتر عظیم محبی، عضو شورای سردبیری، در جلسه مصاحبه از وی پرسیدند، پاسخ گفتند. خلاصه این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید:

■ منطق برنامه ویژه مدرسه را چگونه تعریف می‌کنید و خاستگاه آن را چه می‌دانید؟

این منطق سه بخش را در بر می‌گیرد: اول، بخش علمی کار است که به نیازسنجی و انطباق مدرسه با نیازهای دانش‌آموزان برمی‌گردد. به‌طور طبیعی نمی‌توان گفت همه نیازها فقط در سطح ملی مطرح‌اند، بلکه در سطح مدرسه نیز باید به یک لایه از نیازها پاسخ داده شود. اینجاست که برنامه ویژه مدرسه خلق

می‌شود. برنامه ویژه مدرسه در دانش رشته برنامه‌ریزی درسی به‌خوبی منعکس شده است و متخصصان این حوزه، داشتن چنین سطحی از برنامه درسی را برای مدرسه‌ها کاملاً توصیه می‌کنند. دومین بخش، منطق اجتماعی است. از بحث‌های مهم جامعه امروز، مرتبط سازی آموزش با زندگی است و بر مفید بودن مدرسه تأکید می‌شود. یک راه مفید کردن مدرسه این است که برنامه درسی با زندگی روزانه در هر نقطه‌ای از کشور مرتبط شود. بخش سوم منطق برنامه ویژه مدرسه که از دو منطق علمی و اجتماعی نشئت گرفته است، پشتوانه قانونی این کار است. در فصل چهارم سند تحول بنیادین، در بخشی از ویژگی‌های مدرسه مطلوب بر پایه چشم‌انداز ۱۴۰۴ آمده است: «دارای پیوند مؤثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه‌ای و ملی، با حضور فعال در حیات اجتماعی» و «نقطه اتکای دولت و ملت در رشد، تعالی و پیشرفت کشور و کانون تربیت محله». برنامه ویژه مدرسه به این نگاه جان می‌دهد: مدرسه برای محله و محله برای مدرسه. «فکر بلبل همه آن است که گل شد بارش. گل در اندیشه که چون عشوہ کند در کارش».

■ با توجه به اینکه مدرسه باید به برنامه هفتگی و سالانه و زمان‌بندی‌های مصوب وفادار باشد، سازوکار اینکه به مدرسه اجازه دهد به اقتضای خود برنامه‌ای را تصویب و اجرا کند، چگونه است؟
■ خوشبختانه این سازوکار در شیوه‌نامه ابلاغی بوم به‌روشنی آمده است و به

مدرسه اجازه می‌دهد برای ۶۰ ساعت زمان آموزش (در سال) یعنی به‌طور متوسط دو ساعت در هفته، به‌صورت کاملاً شناور و با اختیار تام، عمل کند. اگر قبلاً مدیر این کار را می‌کرد، ممکن بود مورد سؤال واقع شود، اما اکنون بوم مدیر را موظف به این کار می‌داند و نحوه برنامه‌ریزی آن در اختیار مدرسه است. یعنی به مدیر تفویض اختیار می‌کند. مدرسه نباید این اختیارات را شکلی ببیند و صوری عمل کند. باید ماهیت این اختیارات را درک و با این ماهیت در فضای مدرسه‌ای تحول ایجاد کند. جایگاه مدرسه باید از مجری به عنصر تصمیم‌گیری یاددهی - یادگیری، یعنی برنامه‌ریز درسی، تغییر کند.

■ در این برنامه‌ها که مدرسه طراحی می‌کند، ارزشیابی عملکرد بچه‌ها با چه رویکردی انجام می‌شود؟

■ در اینجا من به نکات سلبی و ایجابی ارزشیابی بوم اشاره می‌کنم. از جمله نکات سلبی این است که برنامه ویژه مدرسه را نباید به عرصه‌ای برای گزارش‌دهی و ظاهرسازی تبدیل کرد. مدرسه با بوم آن قدر به رضایت درونی می‌رسد که نیاز به نمایش بیرونی احساس نمی‌کند. اگر این اتفاق بیفتد، در صورت اجباری نبودن بوم نیز مدیر علاقه‌مند است تا حتماً آن را ادامه دهد، چرا که احساس می‌کند با بوم همه فرایندهای مدیریت شامل شناخت، سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی را در کارش دارد و به معنای کامل در حال مدیریت است.

نکته دوم، جنبه‌های ایجابی ارزشیابی در بوم است. مهم‌ترین وجه ارزشیابی برنامه ویژه مدرسه این است که هنگامی که یک آموزش رخ می‌دهد، در نهایت

باید توسط کسانی که در این آموزش سهیم بودند، به یک ارائه منجر شود. ارائه، معتبرترین نوع ارزشیابی در علم تربیتی کنونی جهان است که آثار مثبت آن برای بچه‌ها صد و اثر منفی آن صفر است. ارائه، بهبودبخش و درمانگر ضعف‌های بچه‌هاست. ارائه، عرصه گسترده‌ای دارد و مخاطبان متعددی نیز می‌تواند

پیدا کند. همچنین، انواع و اقسام رسانه‌ها را در برمی‌گیرد. در ارزشیابی بوم، اصل بر اعتماد متقابل، هم‌افزایی و کمک است. هیچ‌کس گزارش‌ها را راستی‌آزمایی نمی‌کند و هر آنچه ارائه شد، همان مبنا قرار می‌گیرد. لازم است ایده‌ها، خدمات و ارائه‌ها به اشتراک گذاشته شوند. از بهترین کارهایی که معلم می‌تواند انجام دهد، این است که دوره‌ای را که طراحی آموزشی آن را انجام داده است، در منطقه به اشتراک بگذارد تا همکاران از آن استفاده کنند.

■ نتیجه ارزشیابی بوم در کارنامه دانش‌آموز هم می‌آید؟

■ بله. تصمیم‌گیری در مورد صفر تا صد کارنامه با مدرسه است. ما برای اینکه دست معلمان و مدرسه‌ها خالی نباشد، چند نوع از آن را در کتاب راهنمای عمل بوم پیشنهاد داده‌ایم، اما در استفاده از هیچ‌کدام اجباری وجود ندارد. حتی مدرسه‌ها می‌توانند اقسام کارنامه داشته باشند یا گواهی^۱ صادر کنند.

در ارزشیابی بوم، اصل بر اعتماد متقابل، هم‌افزایی و کمک است

■ سامان‌دهی و نظارت بر مدلی که ترسیم می‌فرمایید، بر عهده کیست؟

■ سامان‌دهی بوم با مدیر مدرسه، شورای مدرسه و معلمان است و نظارت آن با ادارات آموزش و پرورش در منطقه و استان‌ها. مخاطب اصلی برنامه ویژه مدرسه از همان ابتدا مدیر مدرسه است. صفر تا صد این کار با مدیر است. بوم تنها بخشنامه‌ای است که در آن وزیر آموزش و پرورش، ابتدا مدیر مدرسه را مخاطب قرار داده و به او ابلاغ کرده است و سپس به بقیه قسمت‌ها رونوشت زده است. در شیوه‌نامه بوم، نظارت از جنس پایش نیست، بلکه از جنس کمک است تا موانع را برطرف کند و رشددهنده باشد.

■ در شرایط کرونا چه توصیه‌ای برای مدیریت برنامه ویژه مدرسه در مدرسه دارید؟

■ در لایه اول همه به سمت آموزش‌هایی از قبیل اصول بهداشتی می‌روند که سطحی و پیش پا افتاده‌اند. برنامه بوم ارزشمندتر از آن است که بخواهد در این لایه ورود پیدا کند. لازم است مدرسه‌ها به جوهری چون تاب‌آوری و دوام آوردن، از رشد بازماندن، برنامه‌ریزی شخصی و عزم جدی داشتن، که در این شرایط جدید بسیار مورد نیاز است اما کمتر روی آن کار شده است، بپردازند. این کار کاملاً از دست مدرسه برمی‌آید و خانواده‌ها می‌توانند نافع بودن این مباحث را با تمام وجود حس کنند

* پی‌نوشت

1. certificate

برنامه درسی زیر سقف مدرسه

روح اله رضاعلی

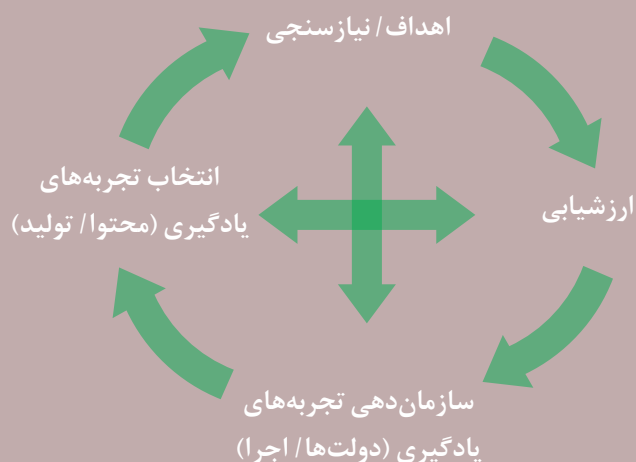
استان اتخاذ می‌شوند.

اما از اواخر قرن بیستم، مدرسه‌ها و معلمان به تدریج نشان دادند که می‌خواهند در فرایند برنامه‌ریزی درسی سهمیم باشند. پیام آن‌ها حاوی پذیرش مسئولیتی عظیم بود و شاید بر این فرض استوار شد که عناصر اصلی فرایند یاددهی - یادگیری، یعنی معلم، مدیر و دانش‌آموز، به دلیل حضور در صحنه اصلی یادگیری، بهتر می‌توانند در مورد موقعیت‌های غیرقابل پیش‌بینی و به دور از نگاه برنامه‌ریزان، تصمیم بگیرند.

حال آنکه طرفداران برنامه‌های درسی متمرکز بر این باورند که با تضمین کیفیت برنامه‌های درسی، برای همه دانش‌آموزان زمینه ایجاد عدالت آموزشی را فراهم می‌کنند. این تمرکزگرایی

برنامه درسی به محتوای رسمی و غیررسمی، فرایند، محتوا، و آموزش‌های آشکار و پنهانی اطلاق می‌شود که به وسیله آن‌ها فراگیر تحت هدایت مدرسه دانش لازم را به دست می‌آورد، مهارت‌ها را کسب می‌کند و گرایش‌ها، قدرشناسی‌ها و ارزش‌ها را در خود تغییر می‌دهد (ملکی، ۱۳۸۵).

آنچه در حوزه تصمیم‌گیری درباره تعریف بالا رخ می‌دهد، «برنامه‌ریزی درسی» است؛ تصمیماتی که تبعاتی را در سطح مدرسه در پی دارد. در برنامه‌ریزی درسی متمرکز، تمامی تصمیمات برای چارچوب برنامه‌ریزی درسی و برنامه درسی، اعم از نیازسنجی (تحلیل)، طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی، به صورت متمرکز در دفترهای مرکزی برنامه‌ریزی هر کشور یا

چارچوب کلی برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه

در تمامی مدل‌های برنامه‌ریزی درسی باید به چهار سؤال اساسی پاسخ بدهیم:

۱. مدرسه‌ها باید در جست‌وجوی کدام هدف آموزشی و تربیتی باشند؟ (اهداف) و کدام تجربه‌ها برای رسیدن به این اهداف نیازند؟ (نیازسنجی)

۲. تجربه‌های مدنظر را چگونه باید سازمان‌دهی کرد؟ (طراحی تدوین یا تولید)

۳. محتوای تولیدشده باید با چه روشی ارائه شود؟

۴. چگونه می‌توان مشخص کرد که به اهداف رسیده است؟ (ارزشیابی)

برنامه‌ریزی درسی جریانی پویاست که با شیوه خطی نمی‌توان به آن اقدام کرد، چرا که تأکید ما در برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه، بیشتر بر جریان یادگیری و

دانش‌آموزان است. معلم به‌طور دائم در حال تحرک در طول و عرض جریان برنامه‌ریزی درسی است.

* منابع

ملکی، حسن. **مقدمات برنامه‌ریزی درسی**. انتشارات سمت. ۱۳۸۵

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. **راهنمای عمل برنامه ویژه مدرسه**. چاپ و نشر کتاب‌های درسی. ۱۳۹۷
محبی، عظیم. تأملی بر ویژگی‌های تدریس و ارزشیابی. انتشارات مدرسه. ۱۳۹۸

در برنامه‌ریزی درسی، به مقدار زیادی در بستر سیاسی، تاریخی، اجتماعی و اقتصادی ملت، دولت‌ها و نظام‌های آموزشی آن‌ها ریشه دارد (گویا و ایزدی، ۱۳۸۲).

در **برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه**^۱ (SBCE) اختیار تصمیم‌گیری درباره برنامه درسی به سطوح محلی از جمله مدرسه، شامل مدیر، شورای مدرسه، معلمان و کارکنان مدرسه، دانش‌آموزان، والدین و اجتماع محلی آن‌ها واگذار می‌شود. البته بدون شرکت فعال مدیر و با سبک مدیریت فردی و براساس ویژگی‌های شخصیتی، تغییرات و نوآوری‌ها نمی‌توانند وارد مدرسه شوند و در واقع با مدیریت متمرکز به هیچ وجه نمی‌توان انتظار تحقق اهداف برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه را داشت.

برای تحقق اهداف برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه باید موارد زیر را به‌عنوان پیش‌نیاز ورود مدرسه‌ها به این عرصه مورد توجه و تأکید قرار داد:

(الف) نوسازی مفهوم مدیریت و رهبری در برنامه درسی؛
(ب) جابجایی قدرت و توزیع مجدد آن به منابع انسانی در سطح مدرسه و محله؛

(ج) اصلاح فرایند تصمیم‌گیری در برنامه درسی؛
(د) ارتقای حرفه‌ای معلمان برای به قدرت رسیدن و اقتدار آن‌ها و تشویق خودمختاری حرفه‌ای.

در واقع، همه کسانی که می‌خواهند در برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر مدرسه مشارکت کنند، باید آموزش‌های لازم را دیده باشند و حضور فعال آن‌ها به فرهنگی سازمانی در مدرسه تبدیل شده باشد. از طرف دیگر، معلمان، مدیر، اولیا و دانش‌آموزان تصویری روشن و تصویر کلی مشترکی از طراحی، اجرا و ارزشیابی داشته باشند.

مدرسه تفکر

نگاهی گذرا به جایگاه آموزش فکر کردن در بوم

دکتر محمود تلخابی

عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان، تهران

اشاره

برنامه ویژه مدرسه به عنوان برنامه‌ای مبتنی بر نیازهای واقعی دانش‌آموزان تلقی شده است. این برنامه می‌تواند به خواسته‌ها و نیازهای مرتبط با زندگی پاسخ دهد؛ مواردی که دانش‌آموزان را برای مواجهه با مسائل واقعی زندگی آماده می‌کند. برای شناسایی این نیازها می‌توان به شواهد پژوهشی رجوع کرد که به صورت طولی انجام گرفته‌اند و نشان می‌دهند پرورش چه مهارت‌هایی در دوران کودکی، موفقیت فرد را در دوره بزرگسالی امکان‌پذیر می‌کنند. پژوهشگران شناختی برخی از این موارد را مطالعه کرده و نتیجه گرفته‌اند: آموزش مهارت‌های شناختی پایه در خردسالی، توانایی خودکنترلی، تصمیم‌گیری و

شناخت یا تفکر چیست؟

حل مسئله بهتری را در دوره بزرگسالی ایجاد می‌کند. افرادی که در دوره کودکی این نوع آموزش‌ها را دریافت کرده‌اند، در دوره بزرگسالی رشته دانشگاهی بهتری انتخاب کرده‌اند، به شغل مناسبی دست یافته‌اند و ازدواج موفق‌تری داشته‌اند.

وقتی از شناخت و تفکر صحبت می‌شود، دو سازوکار اساسی ذهن مورد توجه است: یک، بازنمایی جهان واقع که تصویری را از آنچه در دنیای پیرامون ما وجود دارد برای ما می‌سازد، و دوم پردازش‌هایی که روی این تصویرها یا بازنمایی‌ها انجام می‌شوند تا معنا ساخته، مسئله، حل یا ایده‌ای خلق شود.

رویکردهای ورود تفکر به کلاس درس

به طور کلی، دو رویکرد برای آموزش تفکر مطرح است: رویکرد اول که طرفداران زیادی دارد، مدافع تلفیق مهارت‌های تفکر در برنامه درسی است. این رویکرد از آن نظر حائز اهمیت است که فرصت‌های تفکر را در بستر واقعی تجربه‌های یادگیری و در پیوند با برنامه‌های درسی ایجاد می‌کند. بنابراین، توجه به این موضوع که شیوه‌های تفکر در هر یک از موضوعات درسی می‌تواند اختصاصات متمایزی پیدا کند، بسیار مهم است. به این معنا که مهارت‌های تفکر مرتبط با موضوعات درسی برخاسته از شیوه‌های پژوهش در آن قلمرو خواهند بود که در دنیای واقعی، پژوهشگران آن حوزه، به آن شیوه عمل می‌کنند. برای مثال، تفکر در کلاس ریاضیات بر بنیاد قضایای منطقی و فرایند استدلال و تصمیم‌گیری عقلانی استوار خواهد بود. در حالی که تفکر در کلاس هنر می‌تواند فرصت‌هایی برای پرورش تفکر خلاق باشد. به عبارت دیگر، تعهد روش‌شناختی در ساحت برنامه‌های درسی موضوع بسیار مهمی است که پیامد آن انضباط ذهنی و توسعه تفکر برخاسته از یک قلمرو معرفتی اختصاصی است؛ اگرچه مهارت‌های عام‌تری نیز وجود دارند که می‌توانند در بین همه موضوعات درسی مشترک باشند، مانند پردازش اطلاعات یا تفکر فهمی. همچنین، در این رویکرد از امکان تفکر بین‌رشته‌ای و مهارت‌های مربوط به آن نیز می‌توان صحبت کرد که در طراحی برنامه‌های آموزش تلفیقی بروز و ظهور پیدا می‌کند.

رویکرد دوم به آموزش تفکر به برنامه‌هایی

اختصاص دارد که مستقل از برنامه‌های درسی رسمی، در قالب فعالیت‌های فوق برنامه، فرصت‌هایی را برای تمرین مهارت‌های تفکر و توسعه آن‌ها فراهم می‌کنند. به این برنامه‌ها، برنامه‌های آموزش شناختی گفته می‌شود که به عنوان برنامه‌های مکمل اجرا می‌شوند. در واقع، خارج از برنامه رسمی مدرسه، دانش‌آموزان فرصت‌هایی پیدا می‌کنند تا درباره موضوعاتی آزاد در فرایند طراحی شده قبلی بیندیشند و دستاوردهای فکری خود را به اشتراک بگذارند، درباره آن‌ها گفت‌وگو کنند و در نهایت ایده‌های خود را بهبود بخشند. این فرصت‌ها متعهد به موضوعات خاصی نیستند. به عبارت دیگر، دانش موضوعی که به واسطه مسئله‌ای مطرح می‌شود، در کانون برنامه قرار ندارد. برعکس، آنچه با تسهیلگری مربیان و معلمان انجام می‌شود، تمرین‌هایی برای تقویت مهارت‌های انواع تفکر است. بنابراین، موضوع مورد گفت‌وگو در این برنامه‌ها می‌تواند از یک جلسه به جلسه دیگر متفاوت باشد، اما ترجیح آن است که این موضوعات از مسائل زندگی واقعی کودکان برخاسته باشند، به طوری که آن‌ها احساس کنند در این فرصت‌های یادگیری امکان‌هایی برای حل مسائل زندگی دارند.

آموزش تفکر در قالب برنامه ویژه مدرسه‌ها

مدرسه‌ها می‌توانند با در نظر گرفتن چارچوب برنامه آموزش

تفکر، براساس نیازها و ویژگی‌های بومی مدرسه، برنامه‌هایی را انتخاب یا تولید کنند. برای طراحی فعالیت‌های یادگیری که در آن‌ها فرصت‌هایی خلق می‌شوند تا دانش‌آموزان انواع تفکر را در زمینه تحصیلی و زندگی پرورش دهند و به کار گیرند، باید به سه پرسش پاسخ داد:

۱. می‌خواهیم به دانش‌آموزان کمک کنیم کدام مهارت‌ها و مؤلفه‌های تفکری را یاد بگیرند؟

۲. برای آموزش این نوع تفکر از چه محتوایی می‌توان استفاده کرد؟

۳. فعالیت‌ها را چگونه می‌توان سازمان داد تا در آن بتوان این نوع تفکر را یاد داد؟

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید، اهداف یادگیری در این برنامه‌ها به توانایی شناختی (تفکری) معطوف است. بنابراین، براساس ویژگی‌های گروه سنی مورد نظر، می‌توان فهرستی از اهداف مورد انتظار مناسب آن گروه را فراهم کرد. سپس، براساس اهداف تفکری انتخاب شده، موضوعاتی را برگزید که محمل مناسبی برای آن مهارت تفکر خاص فراهم می‌کنند. اگرچه این موضوعات می‌توانند بسیار گسترده باشند، اما در انتخاب آن‌ها توجه به دو معیار ضروری است: یک اینکه آن موضوعات از مسائل زندگی واقعی کودکان برخاسته باشند و دوم اینکه در ماهیت خود امکان تلفیق یا درهم تنیدن آن نوع اندیشیدن را داشته باشند. زیرا قلمرو موضوعات دانشی اصالتاً روش تفکر خاص خود را دارند.

بنابراین، فرایندهای فکری باید با توجه به این مؤلفه روش‌شناسی منطقی انتخاب شوند. برای مثال، اگر هدف فعالیت طراحی شده پرورش قدرت تخیل به عنوان یکی از زیرمجموعه‌های تفکر خلاق باشد، در این صورت باید دید کدام قلمرو معرفتی می‌تواند به خیال‌پردازی فرصت‌های بیشتری بدهد. به طور طبیعی، فعالیت‌ها و تجربه‌های هنری و ادبی، مملو از فرصت‌هایی برای این نوع فرایند فکری خواهند بود. اما اگر فعالیت را برای پرورش مهارت حل مسائل خاص (علمی) اختصاص دهید، در این صورت، ظرفیت فعالیت‌های مرتبط با طبیعت، امکان بهتری برای تمرین تفکر فراهم خواهد ساخت. در این نوع فعالیت، دانش‌آموز با دنیای واقعی مواجه می‌شود و برای تبیین آن از مشاهده کمک می‌گیرد، فرضیه‌سازی می‌کند، فرضیات خود را آزمون می‌کند و سپس به تفسیر نتایج می‌پردازد.

* منابع

1. Swartz, R. & Perkins, D. (2017). Teaching thinking: Issues and approaches. New York: Routledge.
2. Johnson, S. & Siegel, H (2010). Teaching thinking skills. London: Continuum International Publishing Group.

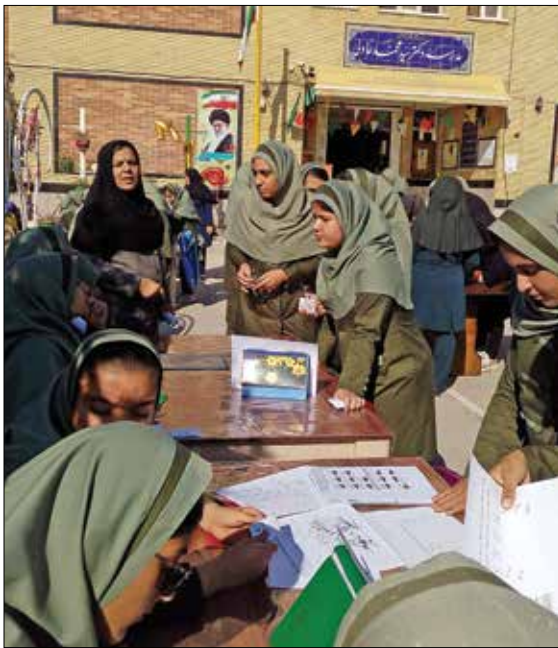
تفکر خلاق
همواره مستلزم
تفکر انتقادی
است

یک مدرسه با برنامه

حکیمه بخرد

مدیر دبیرستان فرزنانگان دکتر عادل، بهبهان

در راستای اجرایی کردن طرح بوم، برنامه‌هایی در هر یک از ساحت‌های تعلیم و تربیت طراحی و اجرا شده است:

برنامه ساحت زیبایی‌شناختی و هنری: هدف آن آشنایی دانش‌آموزان با داستان کوتاه، شخصیت‌های داستانی و فضاسازی و تقویت حس زیبایی‌شناسی بود. اجرای این برنامه در ساعات درسی هنر و اوقات فراغت در دستور کار بود و استعداد و خلاقیت دانش‌آموزان را با ایجاد تصویرهایی نمایان می‌کرد.

برنامه ساحت اقتصادی و حرفه‌ای: هدف آن کارآفرینی، ارائه طرح‌های جالب، بروز خلاقیت و در نهایت کسب مهارت خاص بود.

برنامه ساحت سیاسی اجتماعی: با هدف شناسایی آسیب‌های اجتماعی، آشنایی با قوه قضاییه و شناسایی انواع شکایات و چگونگی حل اختلافات به اجرا درآمد.

برنامه ساحت علمی و فناوری: با هدف آشنایی دانش‌آموزان با برخی برنامه‌های مهارت‌های هفت‌گانه ICDL از جمله اکسل، و آشنایی با طراحی وبلاگ، آشنایی با مولکول‌ها و ساختار و کاربرد آن‌ها در زندگی روزمره، و لمس مدل‌های اتمی و مباحث انتزاعی اتم‌ها. از برنامه‌های علمی، گرایش دادن دانش‌آموزان به سوی گویش محلی، آموزش دادن گویش محلی به آن‌ها، گسترش فرهنگ بومی - محلی، لذت بردن از زیبایی‌های ادبیات بومی عامیانه (فولکلور)، و تألیف یک درس در درس آزاد کتاب فارسی بود.

برنامه‌های ساحت اعتقادی: با هدف افزایش معرفت و آموختن معارف دینی از خلال زیارت‌نامه‌ها، آشنایی با اولیای الهی و ارائه الگوی مناسب به دانش‌آموزان اجرا شده است.

سه قالب از بوم

معصومه نصر آبادی

مدیر دبستان

دبستان دخترانه متقین واقع در منطقه ۱۵ آموزش و پرورش شهر تهران، با همکاری معلمان عزیز مدرسه، در اجرای برنامه ویژه مدرسه (بوم) فعالیت‌هایی انجام داده است که به معرفی آن می‌پردازیم:

۱. عنوان برنامه: آموزش مهارت «تاب‌آوری و خودمراقبتی»

در این برنامه که معلمان پایه ششم در طول برنامه درسی در ساعت‌های درس هدیه‌های آسمانی، تفکر و پژوهش و فارسی آن را پیگیری و اجرا می‌کنند، کسب تجربیات مفید و ارزشمند برای دانش‌آموزان جهت رویایی با رخدادهای استرس‌آور و فاجعه‌زا و پیدا کردن مهارت حل مسئله در هنگام بروز مشکلات و سختی‌ها دنبال می‌شود. به‌عنوان نمونه، نحوه رویارویی با بیماری کرونا و کنترل استرس و اضطراب و پیامدها و اثرات آن.

در طول اجرای این برنامه آموزش‌های لازم در قالب ارائه مطلب آموزشی، فیلم و پاورپوینت صورت گرفته و دانش‌آموزان هم با ارائه روزنامه‌دیواری و تهیه کلیپ و دادن آزمون، یافته‌های خود را ارائه می‌کنند.

۲. عنوان برنامه: صندوق قرض الحسنه دانش‌آموزی

این برنامه با هدف افزایش سواد مالی دانش‌آموزان، آموزش پس‌انداز و مدیریت اقتصادی، تمرین عملی در زمینه مشارکت اجتماعی و اجرای سنت نیکوی قرض‌الحسنه به افراد نیازمند صورت می‌گیرد.

در این فعالیت دانش‌آموزان علاقه‌مند به حضور در این فعالیت، ماهیانه پس‌انداز مد نظر خود را در صندوق مدرسه و در قالب یک دفترچه پس‌انداز به امانت گذاشته و در پایان سال تحصیلی، مجموع پول خود را دریافت می‌کنند.

با جمع‌آوری پس‌اندازهای ماهیانه دانش‌آموزان، مبلغی به‌عنوان وام در اختیار خانواده‌های نیازمند که از بین خانواده‌های دانش‌آموزان مدرسه انتخاب شده‌اند قرار می‌گیرند و در پایان سال تحصیلی این وام تسویه می‌شود.

۳. عنوان برنامه: راه‌اندازی مزرعه سبز در حیاط دبستان

هدف از اجرای این برنامه آموزش سواد مالی و کسب درآمد در قالب تولید محصول، آشنایی با حرفه باغبانی، آموزش توسعه فضای سبز و استفاده بهینه از فضای سبز در راستای کسب درآمد به دانش‌آموزان می‌باشد.

با شروع فصل بهار باغچه‌های مدرسه آماده شده و بذره‌های مورد نیاز مانند سبزی خوردن (ریحان، تره، تربچه) و صیفی‌جات مانند گوجه و بادمجان تهیه شده و با مراقبت‌های دانش‌آموزان کاشت محصولات صورت گرفته و با برداشت این محصولات، دانش‌آموزان در امر خرید و فروش مشارکت می‌کنند.

شغل

شریف فردا

محسن قنبری شهواری

مدیر دبستان وحدت، شهرستان میناب

صورتی که این موضوع به درستی در این حوزه بررسی و چاره اندیشی نشود و آن را به سایر دوره ها موکول کنیم، شاید نتوانیم به اهدافی که بر مبنای ساحت اقتصادی و حرفه ای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تعریف شده است، دست یابیم. روستای محل خدمت من، به دلیل قرار داشتن در فضایی نامناسب، همیشه در معرض خطر جذب دانش آموزان به مشاغل پرخطر بوده است که متأسفانه سالانه تعداد زیادی از جوانان روستا را به کام مرگ می کشاند. لذا بر آن شدم با ارائه طرحی، زمینه تغییر در نگرش، معرفی و هدایت آنان را به مشاغل سالم و مورد نیاز جامعه فراهم کنم.

شیوه اجرا

برای اجرای این طرح از دو روش مستقیم و غیرمستقیم استفاده شده است.

الف) روش غیرمستقیم: استفاده از روش های نمایشی و ایفای نقش برای بچه ها جذاب و قابل هضم است و می تواند بیشترین تأثیرگذاری را داشته باشد. در پایه های پایین تر، مثل اول تا سوم، سعی کردیم بیشتر از این روش ها استفاده کنیم تا زمینه تغییر و نگرش در بچه ها پدید آید. روز قبل از اجرا، در خصوص اجرای صحیح آن بحث و تبادل نظر می شود تا معلوم شود چگونه رویکرد تلفیقی با آموزش و مهارت های زندگی لحاظ شود. در نهایت، شغلی که با آن نشانه مرتبط است،

کودکان در دوران کودکی کم کم درک می کنند چه کسی هستند و چه موقعیت و مقامی در جامعه خود دارند. آن ها با دیگران الگوهای کنش متقابل اجتماعی پایداری تشکیل می دهند و قواعد اجتماعی و اخلاقی فرهنگ خود را درهم ادغام می کنند و آن را به صورتی در می آورند که بتوانند به کمک آن به رفتار خود نظم دهند. هنگامی که کودک به اواخر دوران ابتدایی می رسد، آن حس اولیه او از خویشتن، به صورت شبکه ای پیچیده و به نسبت ثابت از ادراکات و احساسات درمی آید و در کودک، به عنوان دختر یا پسر و یا عضوی از اعضای گروهی اجتماعی یا قومی، حس هویت ایجاد می شود.

از یک طرف، پرورش صحیح کودکان، بدون آموزش شغلی مناسب به آنان، امکان پذیر نیست. شغل همیشه اساس زندگی، مایه خوشبختی و سازنده فرهنگ انسان به حساب آمده است. کودک عضوی از جامعه کاری خواهد شد. بنابراین، اهمیت او در جامعه و ارزش او به عنوان شهروند، فقط به نقشی که در جامعه می تواند ایفا کند و میزان آمادگی او برای پذیرش این نقش، بستگی دارد. خوشبختی و بهروزی او نیز در گرو همین نقش است. از طرف دیگر، آینده نامعلوم پیش روی همه دانش آموزان، جذب آنان به مشاغل کاذب و پرخطر است که از دغدغه های امروز کارشناسان، برنامه ریزان، اولیا و مربیان است. در

مدرسه محل تمرین زندگی و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی است

اسباب‌بازی خود آردها را حمل می‌کردند. این برایشان جذاب و دل‌نشین بود. سپس خمیر تهیه کردیم و نان پخته شد. هدف اساسی این کار آن بود که بچه‌ها بفهمند برای اینکه نان به دست ما برسد، چه روندی را باید طی کند. نیز قدردان نعمت خدا باشند و اسراف نکنند. رویکرد مشارکتی در این کار زیبا و دیدنی بود؛ چه اولیا و چه دانش‌آموزان. در پایان هم شغل زحمت‌کش نانوايي معرفی شد.

صافکاری: به دلیل آنکه این منطقه محل رفت‌وآمد و حمل و نقل کالا است، شغل صافکاری می‌تواند جایگاه خوبی پیدا کند.

نجاری: تدریس نشانه «چ» در درس فارسی: به دلیل کار با چوب و صنایع تبدیلی آن، به‌عنوان شغلی موفق از آن نام‌برده می‌شود. درخصوص فایده‌های درختان و قطع بی‌هوده این منبع عظیم خدادادی توضیح داده شد. بچه‌ها با این شغل آشنا شدند و با چوب وسایلی ساختند که در نمایشگاه دست‌ساخته‌ها به نمایش درآمد.

پزشکی: بچه‌ها با زحمتهای این قشر آشنا شدند. سعی کردیم از زبان یک پزشک این شغل را معرفی کنیم و توصیه‌هایی بهداشتی نیز ارائه کردیم.

رفتگری: رفتگری از نظر بچه‌ها جزو مشاغل سطح پایین است. من لباس رفتگر شهرداری را پوشیدم و شروع کردم به نظافت آموزشگاه. بچه‌ها با دیدن این صحنه به کمک شتافتند و آشغال‌ها را جمع کردند. بچه‌ها فهمیدند رفتگری از مشاغل شریفی است که به مردم خدمت می‌رساند. همچنین، باید در نظافت و پاکیزگی آموزشگاه

شناسایی می‌شود و داستانی طراحی می‌شود که ضمن معرفی شغل موردنظر، مهارت‌ها را نیز می‌آموزد. این مهارت‌ها معمولاً یاد خدا، نکات ایمنی، صرفه‌جویی، بهداشت و مشتری‌مداری هستند که لازمه اجرای هر کار و حرفه‌ای است. در اجرای تمامی برنامه‌ها از ظرفیت همه بچه‌ها به‌عنوان دستیار استفاده می‌شود. از بچه‌ها خواسته می‌شود از آموخته‌های خود نقاشی بکشند، چیزی بسازند و درباره آن‌ها توضیح بدهند. معمولاً به هنگام توضیح دانش‌نشان، بالا بردن اعتمادبه‌نفس آنان مد نظر است و میزان علاقه آنان به این مشاغل سنجیده می‌شود.

زنگ هنر این ظرفیت را دارد که از آن نهایت استفاده و بهره‌برداری صورت گیرد.

معرفی شغل‌ها

آتش‌نشانی: تلفیق درس نشانه «آ» با طرح مهارت‌های زندگی. رویکرد داستانی است. بچه‌ها با وسایل آتش‌زا بازی می‌کنند و منزل آتش می‌گیرد. حضور و تلاش به‌موقع نیروی آتش‌نشانی آتش را خاموش می‌کند. سپس آتش‌نشان درباره شغل خود، نکات ایمنی و شماره تلفن ۱۲۵ توضیحاتی می‌دهد.

نانوايي: تلفیق درس نشانه «ن» با طرح مهارت‌های زندگی: در ابتدای سال، بچه‌ها در مدرسه گندم کاشتند تا به موقع برای شناخت نشانه «ن» آماده شوند. در وقت رسیدن گندم‌ها، آن‌ها چیده و آرد شدند. بچه‌ها با ماشین‌های

شغل‌های مختلف و تلفیق آن با درس ریاضی؛
 ۲. فراهم‌سازی فضای کسب و کار و کارآفرینی؛
 ۳. ایجاد نشاط و شادابی و روحیه مشارکت و
 همدلی بین دانش‌آموزان و معلمان؛
 ۴. اجرای طرح مهارت‌های زندگی و سبک
 زندگی ایرانی اسلامی.

برای برگزاری نمایشگاه، ابتدا فضای نمازخانه را به‌صورت غرفه‌هایی در آورديم. هر غرفه به نام یک شغل تعريف شد. بچه‌ها با گريم‌های خاصی که روی صورت آن‌ها انجام شده بود، به همراه پروانه کسب و کارت بهداشت، حاضر شدند. به این ترتیب توانستند برای بازدیدکنندگان واقعی‌تر به نظر برسند. تلاش شد در هر غرفه نمونه‌هایی از خصلت‌های خوب و اصیل ایرانیان لحاظ شود. امنیت بازارچه و توجه به کودکان کار نیز از مباحث مهمی بودند که در کار دیده شدند.

از دیگر بخش‌های نمایشگاه، غرفه خیریه بود. بچه‌ها با هزینه و سرمایه شخصی خود برای کمک به دانش‌آموزان بی‌بضاعت گام برداشتند. تحقیقاتی که بچه‌ها در این زمینه انجام داده بودند و توضیحاتی که به حضار می‌دادند، بسیار زیبا و شنیدنی بود.

فعالیت‌های تکمیلی

نظرسنجی: در نظرسنجی صورت‌گرفته از بچه‌ها، معلوم شد بیش از هشتاد و هفت درصد آن‌ها مشاغل کاذب را دوست ندارند.
بحث آزاد: دانش‌آموزان در ساعت درس تفکر و پژوهش، و مطالعات اجتماعی، با بحث آزاد، دیدگاه‌های خود را بیان کردند.
 - نقاشی‌های دانش‌آموزان
 - حضور بچه‌ها در کارگاه‌ها و تعمیرگاه‌ها به منظور یادگیری حرفه و شغل

کوشا بود. در نهایت بچه‌ها با مفهوم تفکیک زباله و عمل بازیافت آشنا شدند.
 شغل‌هایی مثل بنایی، ماهی‌گیری و پلیسی نیز به اقتضای خود آموزش داده می‌شوند.
ب) روش مستقیم: در این روش از ظرفیت‌های روستا و افراد ماهر استفاده شد.

- بازدید: حضور در کارگاه‌ها و مراکز صنعتی و اداری، به‌منظور آشنایی با شغل‌ها و حرفه‌ها از نزدیک؛ مکان‌هایی چون «دامداری، کابینت‌سازی، شیشه‌بری، نجاری، مکانیکی، مزرعه کشاورزی، مرکز آتش‌نشانی و مرکز صنایع دستی».
- دعوت از صاحبان حرفه‌ها و شغل‌ها: از افراد صاحب‌نامی که بعضی‌شان اهالی روستا بودند دعوت کردیم؛ همچون کتابدار، پلیس، نخبه علمی و فرهنگی، و ورزشکار مقام‌دار.
ج - برگزاری نمایشگاه (ارزشیابی): این کار با چند هدف انجام شد:

۱. نمایش توانمندی‌های دانش‌آموزان در شناسایی

استفاده از
 روش‌های نمایشی
 و ایفای نقش برای
 بچه‌ها جذاب و
 قابل هضم است و
 می‌تواند بیشترین
 تأثیرگذاری را
 داشته باشد

من و بوم

مونس پاژکی

مدیر دبیرستان هجرت و هنرستان زنده یاد مهدی زاده

در پاییز ۱۳۹۷ بخشنامه‌ای با عنوان شیوه‌نامه اجرایی «برنامه ویژه مدرسه» مدرسه‌های متوسطه اول و دوره دوم ابتدایی ابلاغ شد که با شیوه‌نامه‌های دیگر تفاوت محتوایی بسیار داشت و امکان برنامه‌ریزی ساعاتی از آموزش را به مدرسه سپرده بود. همین نکته کافی بود که من و همکارانم مشتاق اجرای دقیق بخشنامه شویم.

چندین بار بخشنامه را خواندم و زیر نکات کلیدی خط کشیدم. هر بار انگیزه بیشتری برای اجرای کامل آن پیدا می‌کردم. مناطق هم دوره‌های متعددی را برای آشنا کردن مدیران با این برنامه برگزار کردند. آشنایی به نسبت خوبی با این طرح برایم ایجاد شد. به هر حال، به دلیل کوتاهی زمان، در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ موفق به اجرای کامل آن نشدیم. برای سال تحصیلی ۹۹-۹۸ از تیرماه شروع به برنامه‌ریزی کردم. یک برنامه عملیاتی نوشتم که کجا هستیم و به کجا می‌خواهیم برسیم. همچنین، از کجا باید آغاز کنیم. برای هر کدام از اقدامات بازه زمانی گذاشتم تا بتوانم از هفته سوم مهر برنامه را در مدرسه خود عملیاتی کنم.

با تمام این تفسیرها، نقطه عطف کار ما، انجام دقیق نیازسنجی بود. با برگزاری چندین جلسه با اعضای شورای مدرسه آغاز کردیم و در نهایت، از میان چندین مدل نیازسنجی، دو مدل را انتخاب کردیم. مصوبه‌ها را در شورای دبیران، شورای دانش‌آموزان و جلسات انجمن اولیا به بحث گذاشتیم و در نهایت سه فرم مجزا برای نیازسنجی از اولیا، دانش‌آموزان و کارکنان آموزشگاه انتخاب کردیم. نیازسنجی از دانش‌آموزان که هدف اصلی برنامه بودند، اولیا که مطالباتشان از مدرسه می‌توانست راهگشا باشد و بهترین راه پیوند با مجله بودند، و دبیران که با نیازهای دانش‌آموزان آشنا بودند.

از ساعات کلیه درس‌ها به صورت شناور استفاده کردیم و نتایج خوبی گرفتیم. ارتباط دانش‌آموزان با بعضی از دبیران بهتر شده بود. بعضی از بچه‌ها هم که اعتماد به نفس کافی برای ابراز وجود نداشتند، چون موضوع نیاز اساسی آن‌ها بود، به بحث و ارائه کار می‌پرداختند.

از اولیایی که فعالیت مدرسه را دیده بودند، پیام‌های خوب و ابراز رضایت دریافت می‌کردیم. فضای مدرسه پویا شده بود برای یادگیری متقابل، و بزرگ‌ترین تجربه من شاید همین است که اگر آموزش‌های مدرسه‌ای با نیاز دانش‌آموزان هماهنگ باشد، فضای مدرسه فضای نشاط و حفظ ارتباط سازنده بین ذی‌نفعان آموزشی خواهد بود.

در تمام این تفسیرها، نقطه عطف کار ما، انجام دقیق نیازسنجی بود. با برگزاری چندین جلسه با اعضای شورای مدرسه آغاز کردیم و در نهایت، از میان چندین مدل نیازسنجی، دو مدل را انتخاب کردیم. مصوبه‌ها را در شورای دبیران، شورای دانش‌آموزان و جلسات انجمن اولیا به بحث گذاشتیم و در نهایت سه فرم مجزا برای نیازسنجی از اولیا، دانش‌آموزان و کارکنان آموزشگاه انتخاب کردیم. نیازسنجی از دانش‌آموزان که هدف اصلی برنامه بودند، اولیا که مطالباتشان از مدرسه می‌توانست راهگشا باشد و بهترین راه پیوند با مجله بودند، و دبیران که با نیازهای دانش‌آموزان آشنا بودند.

بوم در لباس عشایر

صفرعلی یازلو

کارشناس مسئول امور عشایر آموزش و پرورش

است. دوم اینکه در مسئولان ستادی، جرئت و جسارت سپردن مسئولیت بخشی از برنامه درسی به مدیران محلی ایجاد شده است و آن‌ها در عمل به ندای خروج از تمرکز پاسخ داده‌اند. سوم اینکه به تنوع اقلیم‌ها در این کشور پهناور که ویژگی‌های منحصر به فرد دارد و اقوام گوناگون را در خود جای داده، توجه عملی شده است. چهارم، به یکی از درخواست‌های مقام معظم رهبری

نظام‌های آموزشی موفق و کارآمد بخش قابل توجهی از برنامه درسی خود را به صورت غیر متمرکز و با مدیریت منابع محلی به اجرا در آورده‌اند. همچنین، تجربه چند ده ساله کشورمان، برنامه‌ریزان را به سمت نیمه متمرکز کردن آموزش و پرورش سوق داده است تا طرح بوم (برنامه ویژه مدرسه) را تولید کنند و به اجرا بگذارند. تولید و اجرای این برنامه از چند نظر قابل توجه است: اول اینکه حداقل به یکی از راهکارهای سند تحول بنیادین که به مثابه قانون اساسی آموزش و پرورش است، جامه عمل پوشانده

در مدرسه‌های عشایری، به‌منظور حمایت از آداب و رسوم اجتماعی و حفظ میراث فرهنگی زیست‌بوم عشایر؛

□ برنامه‌ریزی و اجرای طرح «تلاشگران امروز، برگزیدگان فردا» که به مهارت‌آموزی متناسب با نیازهای دانش‌آموزان هر مدرسه ناظر است و با تلاش مدیران و معلمان ایثارگر عشایر، با هدف ایجاد مهارت‌های اولیه و کشف استعدادها دانش‌آموزان اجرا می‌شود.

□ برنامه‌ریزی و اجرای طرح «مهارت‌آموزان جوان» در مدرسه‌های متوسطه دوم، با هدف آموزش حداقل یک مهارت به دانش‌آموزان عشایری، برای آمادگی ورود به بازار کار.

فعالیت‌های یاد شده با رویکرد تفویض اختیار به اداره‌ها و کارشناسی‌های عشایر استان‌ها محول شده و برنامه‌ریزی و اجرای آن‌ها، متناسب با ظرفیت‌های هر استان، متفاوت است؛ اگرچه در عمل هنوز نیازمند تغییر نگرش‌ها در خصوص برنامه‌بوم هستیم.

«دفتر آموزش و پرورش عشایر» که اینک به «دفتر توسعه عدالت آموزشی و آموزش عشایر» تغییر نام یافته است، در کنار مجموعه

دفترهای وزارت آموزش و پرورش، تلاش می‌کند برنامه‌بوم را مطابق آنچه پیش‌بینی شده است، به منصه ظهور برساند و مدرسه‌های مناطق عشایری را که اتفاقاً از مدرسه‌هایی هستند که اجرای این برنامه در آن‌ها به سهولت می‌تواند به اجرا درآید، بهره‌مند کند.

چند نکته

□ مدرسه‌های عشایری و روستایی، به دلیل داشتن ویژگی‌های جمعیتی، می‌توانند بهترین مدرسه‌ها برای اجرای کردن راهکار ۵-۵ سند تحول بنیادین باشند، زیرا جمعیت حاضر در این مدرسه‌ها، از نظر فرهنگی، تفاوت چندانی با یکدیگر ندارند و معمولاً از یک تیره و طایفه هستند.

□ برنامه‌ویژه مدرسه می‌تواند نظام برنامه‌ریزی را در آموزش و پرورش ارتقا دهد، به شرط آنکه در مدرسه‌های منتخب کارگروه برنامه‌ریزی تشکیل شود و متصدیان آن برای اجرای این برنامه دوره‌های لازم را به‌صورت کارگاهی طی کنند.

□ گذر از برنامه‌ریزی متمرکز به نیمه‌متمرکز به‌طور قطع فایده‌هایی دارد که در سال‌های آینده ظهور و بروز خواهند داشت، اما نکته قابل توجه در این زمینه، نظارت‌های نظام‌مند از استاد تا صف است که اگر درست صورت بپذیرد، می‌تواند به اجرای صحیح برنامه و استحکام آن کمک کند.

□ (بوم) طرح مخصوص مدرسه است و دست‌اندازی در اجرای آن، به‌جز چارچوب‌های کلی، به اصل آن لطمه خواهد زد. لذا امید است مدیران آموزش و پرورش با اعمال نظرهای ستادی خود در اجرای آن دخالت نداشته باشند.

(حفظه‌الله تعالی) پاسخ داده شده است.

البته این موضوع از ابعاد دیگری هم قابل بررسی است که اینک مجال آن نیست.

زیست‌بوم عشایر که زیست‌بومی خاص در جامعه ایرانی است و درون خود ویژگی‌های منحصر به فردی دارد، نیازمند توجه ویژه است و تولید این برنامه می‌تواند به ارتقای سطح فرهنگ و رفتار و بینش اجتماعی و استحکام روابط و مناسبات درونی آن کمک کند. در این زیست‌بوم، از شمال تا جنوب و از غرب تا شرق و حتی مرکز ایران، تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی بسیاری دیده می‌شود که توجه به آن‌ها حائز اهمیت است.

دفتر آموزش و پرورش عشایر که سال‌های پیش و پس از انقلاب اسلامی به امور مربوط به آموزش و پرورش این زیست‌بوم می‌پردازد، با همین نگاه متعالی که «هر بومی برنامه ویژه خود را می‌طلبد» به وجود آمده است. این دفتر در سال‌های متمادی، با نگاه تسهیلگری و پشتیبانی از برنامه‌های وزارت آموزش و پرورش نقش خود را ایفا کرده و برای اجرایی شدن برنامه‌ها، به متناسب‌سازی و سپس اجرای آن‌ها در زیست‌بوم عشایر پرداخته است.

فعالیت‌های دفتر آموزش و پرورش عشایر در این زمینه عبارت‌اند از: □ برنامه‌ریزی و اجرای جشنواره بازی‌های بومی و محلی

(بوم) طرح
مخصوص
مدرسه است و
دست‌اندازی در
اجرای آن، به‌جز
چارچوب‌های
کلی، به اصل آن
لطمه خواهد زد

مهارت‌های نرم و سخت

سید حسن وکیلی

مشاور و مدرس آموزش خانواده

بنابراین، مهارت‌های نرم یکی از مهم‌ترین موضوعاتی است که ضرورت آموزش آن از دوره پیش‌دبستان تا دوره دانشگاه به شدت احساس می‌شود.

مهارت چیست؟

ما واژه مهارت را آن قدر در گفته‌ها و نوشته‌ها به کار برده‌ایم که کمتر به مفهوم مهارت و تعریف آن فکر می‌کنیم. اما اتفاقاً بسیاری از واژه‌هایی که به صورت گسترده به کار می‌روند، بیشتر نیازمند تعریف و مفهوم‌پردازی هستند. چون ممکن است

در دنیای امروز که تمامی رشته‌های علمی استانداردهای تخصصی دارند و از اعتبار جهانی برخوردارند، متقاضیان تحصیل در آن رشته‌ها، ضمن ضرورت داشتن اطلاعات پایه برای ورود به آن رشته، باید حداقل چهار سال برای گرفتن مدرک کارشناسی در دانشگاه تحصیل کنند و در صورتی که به داشتن مدرک تخصص حرفه‌ای در آن رشته تمایل داشته باشند، دو تا چهار سال دیگر نیز باید ادامه تحصیل دهند.

برخی از همین افراد متخصص که سال‌ها برای دریافت مدرک خود زحمت می‌کشند، جدای از دشواری‌های مراحل استخدام در سازمان‌ها و شرکت‌ها، که به دلیل افزایش متقاضیان کار، دوجندان هم شده است، پس از استخدام نیز به دلیل نداشتن برخی مهارت‌های نرم، گاهی از کار اخراج می‌شوند یا توان سازگاری با محیط‌های شغلی را ندارند و از شغل خود لذت نمی‌برند.

مهارت‌های نرم در کیفیت زندگی‌های مشترک نیز نقش بسزایی دارند. برای نمونه، می‌توان به ازدواج‌هایی اشاره کرد که زوج‌های جوان با زیبایی‌های خاص و با هزینه‌های بسیار زیاد، مقدمات آن را فراهم می‌کنند و به این ترتیب تشکیل خانواده می‌دهند. اما متأسفانه، بعد از مدتی، به دلیل نداشتن مهارت‌های نرم و در نتیجه ناسازگاری، صحبت از طلاق می‌کنند.

به اشتباه، فرض کنیم معنایی که از آن‌ها در ذهن همه ماست، مشابه یا یکسان است.

معنی لغوی مهارت

مهارت در لغت‌نامه دهخدا به معنی زیرکی و رسایی در کار و استادی و زبردستی، حذاقت، حاذقی و ماهره است، اما وقتی با کلمه «نرم» همراه می‌شود، کاربردی بس مهم‌تر دارد.

مهارت نرم

مهارت‌های نرم^۱، ویژگی‌هایی فردی هستند که سبب تقویت تعاملات فردی و موفقیت شخصی، تحصیلی و شغلی می‌شوند. برخلاف مهارت‌های سخت که فقط به بحث در خصوص مجموعه‌ای از توانایی‌های فرد برای به انجام رساندن وظایف یا فعالیت‌هایی خاص می‌پردازند، مهارت‌های نرم به‌طور معمول بر پایه صفات شخصی یا توانایی‌هایی ارتباطی شرح داده می‌شوند که با تکرار و تمرین می‌توان به دست آورد. داشتن مهارت‌های نرم به‌صورت ناخودآگاه به شما کمک می‌کند با توانایی و استعدادی متوسط نسبت به سایرین، موفقیت بیشتری کسب کنید.

مهارت سخت

مهارت‌های سخت^۲ مهارت‌های ملموس و فنی موردنیاز برای انجام وظایف هستند. مثلاً مهارت به‌کارگیری یک ابزار خاص مانند دستگاه جوش برای جوش دادن دو قطعه آهن به هم یا استفاده از یک نرم‌افزار مانند اکسل.

سهم مهارت‌های نرم و سخت در موفقیت‌های فردی و زندگی

سهم مهارت‌های سخت در موفقیت‌های شخصی، تحصیلی و شغلی حدود ۲۰ درصد است؛ درست مانند بخشی از کوه

یخی که در سطح اقیانوس قابل مشاهده است. در صورتی که بیشترین تأثیر در موفقیت‌های پیش‌گفته را مهارت‌های نرم دارند که مانند سطح زیرین کوه یخی، به‌وضوح قابل مشاهده نیستند، اما نقش آفرینی آن‌ها در حدود ۸۰ درصد است.

طبق تعریف، مهارت‌های نرم آن هنگام مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و خصوصیات درونی و فردی محسوب می‌شوند که عاملی برای تقویت تعاملات فردی و موفقیت‌های شخصی، تحصیلی و شغلی باشند؛ ویژگی‌هایی همچون خونگرمی، توانایی برقراری ارتباط با دیگران، مثبت‌اندیشی، توانایی خوب گوش کردن، توانایی گفت‌وگو کردن با رعایت اصول گفت‌وگو، توانایی تکریم مخاطب، مهربان بودن، خیرخواه بودن، توانایی پذیرش دیگران (با رعایت اصل من خوبم،

تو خوبی)، مسئولیت‌پذیر بودن (با توجه به هفت جزء آن یعنی خودمدیریتی، نظم‌پذیری، قانونمندی، امانت‌داری، وظیفه‌شناسی، سازمان‌یافتگی و پیشرفت‌گرایی)، تلاشگری، صبوری، کنترل خشم و مدیریت عصبانیت، مدیریت بحران، خوش‌قولی، یاریگری، پیگیر بودن، توانایی تکریم مخاطب، اعتمادبه‌نفس داشتن، قدرشناس بودن، دلسوز بودن، اهل گذشت بودن و توانایی حفظ آرامش.

* پی‌نوشت‌ها

1. Soft skills
2. Hard skills

مهارت‌های نرم،
ویژگی‌هایی فردی
هستند که سبب
تقویت تعاملات
فردی و موفقیت
شخصی، تحصیلی
و شغلی می‌شوند

برنامه‌ای برای همه بانه‌ها

دکتر معصومه فرهوش

رئیس گروه برنامه‌ریزی و ارزشیابی

بچه‌ها، از طریق مرتبط کردن آن با زندگی واقعی و نیازهای آن‌ها؛ ارتقای سطح مدیریت مدرسه؛ ارتقای سطح عملکرد معلم.

اولین گام برنامه ویژه مدرسه، گام عمل آگاهانه است و از آنجا که این برنامه، یک برنامه تحولی است، در آغاز لازم است شرایط عمومی کشور درباره آن مد نظر قرار گیرد. نباید کارایی طرح را براساس دشوارترین شرایط اجرا قضاوت کرد، بلکه لازم است مدرسه‌های پیشرو و الگوی عمل مدرسه‌های سایر نقاط کشور شوند.

انسان از طریق یادگیری می‌تواند خود را دوباره خلق کند و قادر به انجام کارهایی شود که پیش از آن هیچ‌گاه عملی نبوده‌اند. یادگیری درک مجددی از جهان و ارتباط با آن به انسان می‌دهد. این مفاهیم معنی اصلی سازمان یادگیرنده است. یکی از راه‌های تبدیل مدرسه‌ها به سازمان یادگیرنده، برنامه‌ریزی درسی در سطح مدرسه است.

بنابراین، برنامه ویژه مدرسه یعنی آنچه یک مدرسه را از مدرسه دیگر متمایز می‌کند. اگر این برنامه به‌خوبی و منعطف اجرا شود، سه دستاورد مهم دارد: مفید کردن آموزش برای

برنامه ویژه مدرسه می تواند هدایت آموزش در کلاس های چندپایه به سوی فرصت های مناسب آموزشی، مؤثر باشد

چالش های معلمان کلاس های چندپایه) معلم نشود، بلکه به دیگر آموزش های رسمی نیز کمک کند. طراحی های آموزشی تلفیقی، خودآموزی در دوره دوم ابتدایی، ایجاد زمینه هایی برای گفت و گوی دانش آموزان، طراحی شرایط یا موقعیت هایی که هم فکری دانش آموزان پایه های پایین تر را با پایه های بالاتر فراهم کند، کار اجتماعی در انجام دادن فعالیت ها، ایجاد فرصت پرسشگری یا جست و جویی برای هر پایه، و ایجاد زمان مناسب برای تولید محتوا در برخی از پایه ها، مواردی هستند که می توانند محیط یادگیری را غنی کنند و در اجرای مؤثر این برنامه بسیار کارساز باشند.

برنامه های درسی سطح مدرسه می توانند در زمینه آموزش این موضوعات تهیه و تدوین شوند: هنری خاص، حرفه ای مشخص، موضوعی علمی، مهارتی معین، آیین و سنتی محلی، مبحثی اعتقادی، یک ویژگی محلی و منطقه ای، دوره مشخص تاریخی، مکتبی فکری یا سیاسی یا اجتماعی، رشته ای ورزشی، یک مسئله زیست محیطی، یک مسئله رشد جسمی و عاطفی، معضلی اجتماعی و یکی از انواع میراث فرهنگی.

معلم هم باید متناسب با آن ها محتوای یادگیری را انتخاب و طراحی آموزشی کند. معلمان کلاس های چندپایه بر حسب نیاز مدرسه و کلاس خود می توانند از موضوعات محلی، وقایع جاری و مسائل چالش برانگیز روز روستا یا منطقه خود موضوع و محتوا را انتخاب کنند. هر منطقه و اقلیمی متناسب با شرایط آب و هوایی، محلی و قومیتی خود، مسائل و موضوعاتی دارد که به محیط زندگی دانش آموزان ارتباط دارند؛ مباحثی مانند: تاریخ محله و منطقه، زندگی نامه شخصیت های مطرح محلی، پدیده های چندفرهنگی و فرهنگ اقوام منطقه، گنجینه های هنری، میراث فرهنگی، موزه های منطقه، وضعیت تجاری و صنعتی، موقعیت های شغلی موجود، ذخایر اقتصادی، و شناخت گیاهان و جانوران.

این مفاهیم می توانند در برنامه درسی سطح مدرسه و در کلاس های چندپایه، به صورت یک طراحی آموزشی با مفهوم مشترک برای تمام پایه ها در دوره دوم مطرح شوند. به این ترتیب، در این نوع طراحی آموزشی، برای یک موضوع واحد، متناسب با توان جسمی و ذهنی دانش آموزان هر پایه، فعالیت هایی یادگیری طراحی می شود؛ مثلاً آشنایی با «شهر زیرزمینی اوی» در نوش آباد کاشان، هنر ارغوان بافی که از سنت ها و صنایع دستی مردم کردستان است، یا سوزن دوزی که از صنایع دستی مردم بلوچستان است. در باز خورد گرفتن از ایشان نیز سطح عملکرد مورد انتظار هر پایه مشخص می شود. در این طراحی می توان نقش و همراهی همیار معلمان، والدین و افراد متخصص و با تجربه محلی را نیز به خوبی تعیین کرد.

برنامه درسی سطح مدرسه و کلاس های چندپایه

مدرسه های با کلاس های چندپایه، از جمله مدرسه هایی هستند که در حاشیه شهرها، روستاهای دورافتاده و مناطق محروم قرار دارند و به دلیل داشتن چالش ها و مسائل گوناگون، لازم است اجرای برنامه ویژه مدرسه در این کلاس ها بسیار هوشمندانه انجام شود تا معلمان آن را نه به چشم تهدیدی برای برنامه درسی رسمی و تجویزی خود، که فرصتی برای تعمیق، تکمیل و غنی سازی برنامه های درسی و تربیتی موجود ببینند. گسترش پوشش تحصیلی، بسط عدالت آموزشی و کیفیت بخشی به فرایند تعلیم و تربیت دانش آموزان کلاس های چندپایه، با تأکید بر مناطق روستایی، عشایری و کمتر توسعه یافته، از اهداف کلان و هدف عملیاتی ۵ راهکار ۳-۵ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است. بر این اساس، هر کودکی حق دارد از آموزش بهره مند شود و ایجاد کلاس های چندپایه، فرصت یادگیری را برای بسیاری از کودکان مناطق روستایی و عشایری فراهم می کند.

کلاس چندپایه، یک ضرورت آموزشی

لازم است مختصری درباره ضرورت تشکیل کلاس های چندپایه و آموزش در این کلاس ها صحبت شود. در دوره ابتدایی، کلاسی را که با حضور دانش آموزان دو یا چند پایه تحصیلی و با تدریس یک معلم در یک اتاق درس تشکیل و اداره می شود، کلاس چندپایه می نامند. کلاس های چندپایه موقعیت هایی هستند که در آن ها دانش آموزانی با توانایی، پایه تحصیلی، سن و جنسیت متفاوت، زیر یک سقف آموزش می بینند. بسته به شرایط و جمعیت دانش آموزان، در این کلاس ها حداقل دو پایه و حداکثر شش پایه حضور دارند. کلاس های چندپایه، به سبب کمبود جمعیت در بسیاری از شهرها و روستاها، از دیرباز تشکیل می شدند و امروزه با افزایش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، وجود این نوع کلاس ها به ضرورت تبدیل شده است. برنامه ویژه مدرسه می تواند در حمایت و هدایت آموزش در کلاس های چندپایه به سوی فرصت های مناسب آموزشی، مؤثر باشد.

برنامه ریزی درسی سطح مدرسه در کلاس های چندپایه

از آنجا که برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه، پشتیبان برنامه های درسی رسمی است، معلم کلاس چندپایه می تواند آن را به نحوی مدیریت کند که موجب تعمیم و تعمیق اهداف برنامه درسی شود. در این حالت است که اجرای برنامه ویژه مدرسه در طول سال تحصیلی، نه تنها خللی در فرایند برنامه آموزش رسمی دروس های دوره دوم ابتدایی ایجاد نخواهد کرد، بلکه با توجه به اصل نیاز و خواست های دانش آموزان و اقتضائات محلی و بافت منطقه ای مدرسه، می تواند موضوعاتی را به عنوان انتخاب محتوا در نظر بگیرد و بر اساس آن به گونه ای طراحی آموزشی کند که نه تنها موجب کمبود وقت (از بزرگ ترین

شش کلاه تفکر بوم

پروانه نیرومند

موزگار پایه پنجم، مدرسه شهید محمودی تبریز

مقدمه

پس از تأکید دوباره اداره آموزش و پرورش برای اجرای برنامه ویژه مدرسه در سال تحصیلی (۱۳۹۸-۱۳۹۹) و با خواندن بخشنامه و شنیدن سخنان مدیر در جلسه شورای معلمان که به این منظور تشکیل شده بود، احساس خوبی به من دست داد. این همان برنامه‌ای بود که دنبال آن بودم. وقتی برای آنکه بتوانم با دانش‌آموزانم فراتر از کتاب‌های درس صحبت کنم، یاد بدهم و حتی از آن‌ها بشنوم و یاد بگیرم. ۶۰ ساعت زمان! مطمئن بودم زمانی طلایی برای من و دانش‌آموزانم خواهد بود. البته معمولاً این گونه طرح‌ها و برنامه‌ها بدون همکاری و مساعدت اولیا به درستی محقق نمی‌شوند و عقیم خواهند ماند. همچنین، دانش‌آموزان که رکن اصلی این آموزش هستند، باید به آن راغب باشند. در این راستا، هر چه سریع‌تر جلسه انجمن اولیا و مربیان برگزار شد. قرار بر این شد که انجمن، مدیر و

معلمان هر کلاس، همگی اولیا و دانش‌آموزان را توجیه و از روند اجرای آن آگاه کنند. در جلسه شورای مدرسه نیز دستورالعمل شیوه آگاه‌سازی آن تهیه شد. سپس به منظور آموزش مهارت و پاسخگویی به نیاز دانش‌آموزان، و همچنین تنوع بخشی به محیط آموزشی، فرم نیازسنجی تهیه شد.

در مرحله اول نیازسنجی، از تمامی اولیا و دانش‌آموزان شرکت‌کننده خواسته شد با توجه به ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین، تمامی نظرات و ایده‌های خود را در خصوص حوزه‌هایی که برای آموزش مفید می‌دانستند، به صورت کتبی درج کنند. در مرحله بعد، با توجه به ایده‌های ارائه شده، موضوعات در فرم دوم نوشته شدند. دوباره از آن‌ها تقاضا شد پنج اولویت خود را مشخص کنند. با توجه به برگه‌های نیازسنجی (روش دلفی^۱)، مهارت‌های مشخص شده دسته‌بندی شدند. بیشترین امتیاز شامل مهارت‌هایی بود که در حیطه

حقوق شهروندی می‌گنجید. مهارت‌ها دوباره به تصویب شورای مدرسه رسیدند. بعد از تهیه تقویم سالانه برنامه و تهیه فرم واحد یادگیری، اجرای عملی برنامه ویژه مدرسه شروع شد.

کلاه‌ها در کلاس

هر شش گروه آماده بودند. ابتدا نماینده گروه کلاه سفید شروع کرد:

• مردم زیادی به دلیل رعایت نکردن قوانین راهنمایی و رانندگی دچار حادثه می‌شوند. آماري که هر ساله اداره پلیس در این مورد ارائه می‌دهد، حرف‌های مرا تأیید می‌کند (کنکاش واقعیت بدون قضاوت).

نماینده گروه قرمز با عصبانیت و تندى فریاد زد:

• مردمی که قوانین را رعایت نمی‌کنند، فرهنگ خوبی ندارند. آن‌ها هیچ موقع حقوق دیگران را رعایت نمی‌کنند. ما باید با آن‌ها به تندی برخورد کنیم (خشم، شور و هیجان).

نماینده گروه کلاه سیاه با ناراحتی بسیار بحث را چنین ادامه داد:

• جامعه ما دیگر به بی‌قانونی عادت کرده‌است و هیچ‌گاه درست نخواهد شد. برای رهایی از این مردم باید محل زندگی خود را عوض کنیم (منفی‌نگری و افسردگی).

نماینده گروه زرد با کمی امیدواری به میان صحبت آنان آمد و گفت:

• اگر قوانین به مردم آموزش داده شود، آن را یاد می‌گیرند و اجرامی‌کنند (تفکر سازنده مثبت). ناگهان نماینده گروه سبز به دوستانش گفت:

- صبر کنید! من به این نتیجه رسیده‌ام که چون هر چه در کودکی یاد می‌گیریم در ذهنمان می‌ماند، بهتر است قوانین را از کودکی به ما یاد بدهند تا همیشه آن‌ها را به یاد داشته باشیم. فکر کنم مدرسه بهترین زمان است (تفکر خلاق).

- آفرین دوستان!

این حرفی بود که کلاه‌آبی زد و ادامه داد:

• اگر کتاب قوانین با زبان کودکان تهیه شود و آموزش آن از مهدکودک شروع شود و در تمام دوران مدرسه ادامه یابد، فکر می‌کنم فرهنگ رعایت قوانین به وجود می‌آید (سازمان‌دهنده اندیشه‌ها).

باز خورد بچه‌ها

در این حین یکی از دانش‌آموزان گفت:

• خانم، این روش خیلی جالب بود. یاد گرفتیم به درستی با هم تبادل نظر کنیم و به نتیجه برسیم.

دانش‌آموز دیگری ادامه داد:

• با این روش موضوعات دیگری را هم می‌توانیم بررسی کنیم. گفتیم: یک موضوع را مثال بزنید.

• خانم، مثلاً مدیریت پول توجیبی‌مان! آیا همه را خرج کنیم یا پس‌انداز هم لازم است؟

• چطوری؟ می‌توانی توضیح بدهی؟

• اگر اجازه بدهید، کمی با هم تمرین کنیم و هماهنگ شویم.

• بسیار هم عالی است!

به این ترتیب، موضوع دوم هم مشخص شد.

من به بهترین نتیجه ممکن رسیده بودم!

نتیجه‌گیری

امروزه رانندگی بخشی از زندگی اجتماعی شده است. همان‌گونه که هر اجتماعی به نظم و انضباط نیاز دارد تا بتواند سرپا بماند، در فرهنگ و رفتار رانندگی نیز نبود انضباط و بی‌توجهی به نظم و حق و حقوق دیگران، به غیر از هرج و مرج حاصلی نخواهد داشت. تلاش کنیم با آموزش صحیح، در موضوع ترافیک فرزندانمان را به آگاهی و مهارت برسانیم. اگر در نتیجه این آموزش‌ها، حتی یک مصدوم سوانح رانندگی کمتر شود، کار بزرگی انجام شده است.

درد
برای هر سبک
فکری نیز یک
کلاه با رنگی
مخصوص در نظر
گرفته شده است.
درواقع، رنگ
کلاه‌ها نمایانگر
طرز تفکر و
نگرش افراد است

* پی‌نوشت‌ها

۱. تکنیک دلفی با استفاده از مجموعه‌ای سؤال اجرا می‌شود که به صورت تدریجی و مرحله به مرحله به افراد ارائه می‌شوند. نظرات، قضاوت‌ها و نگرش‌های افراد در مورد نیازها، اهداف و مقاصد سازمان یا مشاغل خاص و موجود بررسی می‌شود تا به نقطه توافق معینی دست‌یافته شود.

۲. ابداع‌کننده این فن ادوارد دی‌بونو - Edward Charles Francis Publius de Bono - (پدر تفکر خلاق) است.

* منابع

۱. اسمعیلی، مریم؛ جهانیان، رمضان؛ تقی‌پور، محمد (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت فعالیت‌های فوق برنامه پرورشی مدرسه‌های دخترانه استان البرز. اولین کنفرانس بین‌المللی نقش مدیریت انقلاب اسلامی در هندسه قدرت نظام جهانی (مدیریت، سیاست، اقتصاد، فرهنگ، امنیت و حسابداری).

۲. جعفری، سلمان؛ کاشف، مجید؛ آزمون، جواد (۱۳۹۶). مقایسه اثر شیوه‌های اجرای فعالیت بدنی خارج از کلاس نسبت به برخی عوامل آمادگی جسمانی دانش‌آموزان پسر. دو فصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. شماره چهاردهم. سال هفتم (پیاپی چهاردهم).

۳. حلاجی، محسن؛ امیری، محمدعلی (۱۳۹۷). فعالیت‌های مکمل برنامه تربیت بدنی. رشد آموزش تربیت بدنی.

۴. دی‌بونو، ادوارد (۱۳۹۴). ترجمه آذین ایزدی‌فر. شش کلاه تفکر: نگاهی تازه به مدیریت اندیشه. انتشارات پیک بهار. چاپ دوازدهم.

۵. سلجوقی، محمد (۱۳۹۷). فعالیت‌های تربیت اجتماعی و فوق برنامه. انتشارات خدمات فرهنگی کرمان. چاپ دوم.

مثل چون عسل

تجربه‌ای از یک فعالیت
هیجان انگیز در مدرسه

زهرافاطمی

آموزگار پایه ششم ابتدایی دخترانه شهید فرهادی، تهران

داوطلب پیاده‌سازی آن، اعلام حضور کردند. پس از برگزاری جلسات توجیهی در منطقه و بین همکاران دوره دوم ابتدایی در مدرسه، این جانب به‌عنوان رابط طرح ویژه مدرسه معرفی شدم تا بتوانم در کنار همکاران، در صورت بروز مشکل یا طرح سؤال، به ایشان یاری برسانم.

یک تجربه

در اینجا در نظر دارم تجربه طرح «برنامه ویژه مدرسه» در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ را که در کلاس با عنوان «مثل چون عسل» اجرا کردم، برایتان ارائه نمایم.

هم‌زمان با آغاز سال تحصیلی، با استفاده از تجربه سال گذشته، از همان ابتدا با بررسی علاقه‌های دانش‌آموزانم، به دنبال موضوعی خاص بودم تا بتوانم در آن زمینه فعالیت کنم. دختران امسال من در زمینه ادبیات فارسی و بحث و گفت‌وگو پیشروتر از سال‌های گذشته بودند. لذا با توجه به غنای زبان فارسی و درک مطلب، و از طرفی پاسداری از زبان کهن فارسی، بر آن شدم در زمینه درک ضرب‌المثل‌ها و مهارت استفاده بجا از آن، همسو با مطالب کتاب‌های درسی، با دانش‌آموزانم تمرین کنم.

بنابراین، روزهای دوشنبه هر هفته، ۳۰ دقیقه از برنامه کلاسی

طرح «بوم» با عنوان «برنامه ویژه مدرسه» اگرچه اکنون با اهدافی بزرگتر اما پیش از این در دوره متوسطه اجرا می‌شد، اما هم‌اکنون دو سال است دستورالعمل اجرای آن برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی نیز ابلاغ شده است. طبق این دستور، هر معلم بنا به نیاز شاگردان کلاسش و به سلیقه خود، می‌تواند مهارتی را در دانش‌آموزانش پرورش دهد تا پس از پایان دوره ابتدایی، علاوه بر مطالب درسی، مهارت‌های ویژه‌ای را نیز فراگرفته باشند.

از دیگر مزیت‌های اجرایی این طرح در دوره ابتدایی، علاوه بر آموختن یک مهارت خاص، می‌توان به موارد زیر نیز اشاره کرد: - هرچه مهارت‌ها در سنین پایین‌تر آموزش داده شوند، در کودکان نهادینه‌تر خواهند شد.

- شناخت بیشتر دانش‌آموزان از توانایی‌هایشان را در پی دارد. - زمینه‌های پرورش خلاقیت آنان را فراهم می‌کند. - مدرسه و کلاس را از یکنواختی به محیطی پویا و رشددهنده تبدیل می‌کند.

از ابتدای سال تحصیلی ۹۸-۹۷ که برای اولین بار پیشنهاد اجرای این طرح به‌صورت آزمایشی در منطقه ۱۵ شهر تهران مطرح شد، همکاران «دبستان شهید فرهادی» با مدیریت سرکار خانم قاسمی، پس از مطالعه و بررسی طرح، به‌عنوان

را به آموزش این مهارت با عنوان زنگ «مثل چون عسل» پرداختیم تا آن شاءالله بتوانیم طرح را در ۶۰ ساعت مفید و با موفقیت به پایان برسانیم.

در اولین گام اجرا از بچه‌ها خواستیم حداقل سه ضرب‌المثل را که شنیده‌اند (چه به زبان فارسی و چه به زبان محلی) برایم بنویسند. همچنین، اگر در منزل کتاب ضرب‌المثل دارند، به کتابخانه کلاس امانت بدهند. پس از جمع‌آوری و مطالعه فعالیت‌های بچه‌ها، برای هر هفته از میان همان ضرب‌المثل‌ها عنوانی را مشخص کردم تا نوع آموزش هر کدام را هم توضیح دهم.

قبل، معنا و مفهوم و جایگاه استفاده از هر ضرب‌المثل را فرامی‌گرفتند، هر آنچه را از محتوا فراگرفته بودند، در دفترچه شخصی خود پاک‌نویس و آن را با یک نقاشی مرتبط کامل می‌کردند تا در نهایت اثر شاخص و منحصر به فرد خود را در نمایشگاه در معرض دید دوستانشان قرار دهند. این کار، علاوه بر فراگیری استفاده از این مهارت در زندگی روزمره، مهارت نوشتن ایشان را نیز تقویت می‌کرد.

هر چند در این سال تحصیلی، به خاطر تعطیلات پیش‌بینی نشده مثل آلودگی هوا و شیوع کرونا، متأسفانه نتوانستم برنامه‌ها را به‌صورت کامل اجرا کنم، اما علاقه‌ای که در بچه‌ها به وجود آمده بود، موجب شد در قرنطینه نیز از کار باز نایستم و در فضای مجازی، ضرب‌المثل‌هایی را به کمک استیکرهای فضای مجازی طراحی و اجرا کنیم.

با وجود تمام مشکلات، خوشبختانه با استقبال بچه‌ها، توانستم تا حد قابل توجهی دانش‌آموزانم را در رسیدن به این هدف از طرح «برنامه ویژه مدرسه» سوق دهم و خدا را شکر از نتیجه کار راضی بودم.

دومین گام این بود که از بچه‌ها خواستم به سلیقه خود یک دفترچه را با عنوان «مثل چون عسل» به این طرح اختصاص دهند و برای آن طرح روی جلد، صفحه مشخصات و شناسنامه درست کنند. بعد دفتر را برای محتوایی در قالب داستان، ضرب‌المثل، طرح و نقاشی مرتبط، و جایگاه و کاربرد آن صفحه‌بندی کنند.

در این حین، بنده نیز با توجه به فهرست ضرب‌المثل‌های برگزیده، شیوه آموزش آن‌ها را برنامه‌ریزی کردم. استفاده از روش‌های متفاوت و خلاقانه مثل اجرای نمایش شخصیتی، نمایش عروسکی، گزارش هم‌کلاسی‌ها، تحقیق، خواندن داستان‌های قرآنی و نمایش تلویزیونی، از جمله روش‌های انتخابی برای اجرا بود.

هر جلسه، بعد از اینکه دانش‌آموزان، به یکی از روش‌های

والدین در بوم

سمیه مهتدی

آموزگار مدرسه شهید چمران - منطقه ۱۵ تهران

که دریابند مهارت‌هایشان برای دانش‌آموزان مفید است، دریغ نمی‌کنند و حسی سراسر شادی و غرور خواهند داشت. در هر کلاسی، تعدادی از والدین مهارت‌هایی دارند که می‌توان از آن‌ها برای اجرای طرح بوم و آموزش دانش‌آموزان استفاده کرد. برای مثال، در کلاس‌ها غالباً پدرانی داریم که به مشاغل مهارتی نظیر نجاری، آهن‌گری و کشاورزی مشغول‌اند و مادرانی که مهارت‌های شیرینی‌پزی، میوه‌آرایی و خیاطی را به‌عنوان حرفه یا هنر دنبال می‌کنند. در صورتی که معلم با والدین و توانمندی‌های آن‌ها آشنا باشد، می‌تواند از مشارکت و همراهی آن‌ها برای طراحی برنامه ویژه کلاس خود استفاده کند.

شرح اجرای یک نمونه

در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ در مدرسه شهید چمران منطقه

مسئول اصلی اجرای برنامه ویژه مدرسه، معلم کلاس است. او باید با طراحی آموزشی دقیق و تدوین طرح درس مناسب و به‌کارگیری رسانه‌های آموزشی نظیر فیلم‌های آموزشی، اینفوگرافیک، چندرسانه‌ای‌ها و همچنین روش کلاس معکوس، برنامه ویژه کلاس خود را اجرا کند. در این راستا معلمان می‌توانند از نیروهای داوطلب از جمله والدین، متخصصان، صاحب‌نظران و افراد علاقه‌مند به حوزه تعلیم و تربیت کمک بگیرند.

همکاری والدین با مدرسه، به‌خصوص در دوره ابتدایی، اهمیت و جایگاه خاصی دارد. یکی از اصول ناظر بر برنامه درسی ملی نیز جلب مشارکت و تعامل مؤثر معلمان، دانش‌آموزان، خانواده‌ها و سایر گروه‌های ذی‌ربط و ذی‌صلاح در طراحی، تولید، اجرا و ارزشیابی برنامه‌هاست و بوم بستری بالقوه برای جلب چنین همکاری‌هایی است. والدین دانش‌آموزان زمانی

۱۵ آموزش و پرورش، طرح بوم برای دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی، به شرح جدول صفحه قبل و با کمک یکی از والدین اجرا شد. برای شروع کار و اجرای طرح، جلسه‌ای با حضور والدین تشکیل دادیم. طرح بوم و دلیل اجرای آن را تشریح و رضایت والدین را برای همکاری دریافت کردیم. سپس از همکاری و مشارکت یکی از والدین که در استان تهران و شهرستان پاکدشت گلخانه داشت، استفاده کردیم. به این صورت که خاک کشاورزی، نشای گل شمعدانی، کود شیمیایی مناسب و تعدادی گلدان و همچنین اطلاعاتی را که دانش آموزان نیاز داشتند، در قالب متن و تصویر در اختیارمان قرار داد.

در اولین جلسه عملی (۲۵ آذرماه)، دانش آموزان در حیاط مدرسه، نشاها را در گلدان‌هایی که با خود آورده بودند کاشتند و گلدان‌ها را در فضایی که مدیر برای این کار در

اختیارمان قرار داده بود، چیدند. از آن پس تا پایان سال، در هر جلسه یک یا دو دانش آموز مسئول آبیاری و رسیدگی به گیاهان بودند. همچنین، در برخی جلسات، با ارائه تصاویری از گل‌ها و گیاهان در مورد تأثیر کشاورزی در زندگی انسان، لزوم انجام فعالیت‌های کشاورزی و روش‌های انجام آن، صحبت می‌شد.

در اواخر سال (۲۲ اسفندماه) در جلسه‌ای با حضور والدین، گلدان‌های دانش آموزان که بزرگ و گل‌دار شده بودند، به آن‌ها تحویل و نحوه مراقبت فردی از گلدان‌ها در خانه آموزش داده شد. در همین جلسه، برنامه جلسات بعد از تعطیلات نوروز را برای سبزی‌کاری در حیاط مدرسه با والدین مطرح کردیم و چون آن‌ها نتیجه کار را تا آن روز می‌دیدند، با میل و اشتیاق موافقت و همراهی خود را اعلام کردند. در جلسات فروردین و اردیبهشت، دانش آموزان در باغچه مدرسه انواع سبزی اعم از تره، ترب قرمز، ریحان و گشنیز کاشتند و مسئولیت مراقبت و آبیاری سبزی‌ها را خودشان به عهده گرفتند.

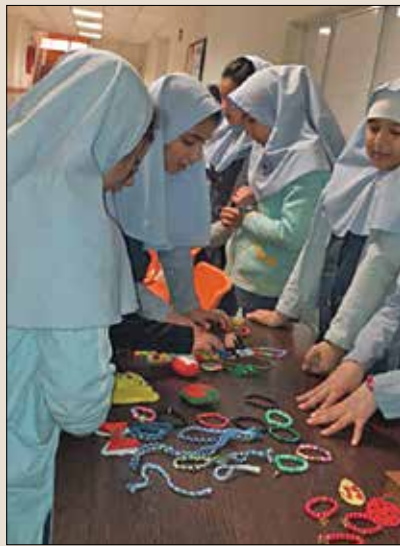
یکی از دلایل اصلی موفقیت طرح بوم، مشارکت فکری و عملی والدین و برنامه‌ریزی و اجرای آن بود

سخن پایانی

در پایان برنامه ویژه مدرسه، تفاوت نگرشی دانش آموزان نسبت به گیاهان و اهمیت آن‌ها در زندگی کاملاً مشخص بود. والدین از این همه تغییر در فرزندانشان شگفت‌زده بودند. دانش آموزانی که شاید تا دیروز علاقه‌ای به گیاهان نداشتند و توجهی به آن‌ها نمی‌کردند، امروز نسبت به گیاهان علاقه‌مند و محتاط رفتار می‌کردند و دوست داشتند نام و روش کشت هر گیاهی را که می‌دیدند، بدانند. به نظر یکی از دلایل اصلی موفقیت این طرح، مشارکت فکری و عملی والدین در برنامه‌ریزی و اجرای آن بود. شکی نیست بدون همراهی و مشارکت آن‌ها امکان اجرای بدون نقص برنامه وجود نداشت.

عنوان برنامه
آموزش کشاورزی به دانش آموزان
نحوه اجرا
مستمر در قالب برنامه هفتگی (دو ساعت در هفته)
اهداف شناختی
یادگیری روش‌های کاشت و آبیاری محصولات کشاورزی و مواردی از این نوع
اهداف عاطفی
• شکوفایی خلاقیت کودک • آموزش کار گروهی و صبر به کودک • ایجاد نگرش مثبت نسبت به مصرف میوه و سبزی • ایجاد علاقه برای حفظ محیط زیست
ارتباط با ساحت
اقتصادی و حرفه‌ای
تاریخ شروع و پایان دوره
شروع برنامه: ۹۷/۸/۱۵ - تاریخ پایان برنامه: ۹۸/۲/۱۵
شرح اجمالی برنامه
برنامه دوره به صورت عملی خواهد بود و دانش آموزان در طی دوره در مدرسه و منزل به کاشت حداقل یک نوع گیاه و نگهداشت آن مشغول می‌شوند. در حین کار عملی، با برخی مطالب تئوری کشاورزی نظیر انواع خاک، گونه‌های گیاهان و روش‌های آبیاری آشنا می‌شوند.
نحوه ارزیابی
ارزیابی از دانش آموزان صرفاً به صورت مشاهده در حین دوره و بررسی فعالیت‌هایی است که در طی دوره انجام داده‌اند.

شش ساعت یک برنامه

فاطمه رادپور

مدیر دبستان فاطمة الزهراء (س)، استان البرز

سال‌هاست که ما به‌عنوان مدیران مدرسه‌ها خواستار تفویض اختیار بیشتر به مدرسه‌ها هستیم، اما اکثراً مدیران این اختیارات را بیشتر در حوزه‌های مالی و اداری می‌جویند، در صورتی که اهمیت داشتن اختیار در حوزه برنامه درسی و تربیتی در مدرسه، به‌عنوان رهبر برنامه درسی و تربیتی، بسیار است.

برنامه ویژه مدرسه یا بوم در سال ۱۳۹۷ به‌صورت آزمایشی در دستور کار تعدادی از مدرسه‌های دوره ابتدایی و دوره اول متوسطه قرار گرفت. مدرسه «فاطمه الزهراء (س)» در ناحیه ۴ کرج، استان البرز، از جمله مدرسه‌هایی بود که به اجرای این برنامه همت گماشت. محتوای فعالیت‌های این آموزشگاه که در ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت سند تحول بنیادین به آن اشاره شده بود، تنظیم شد و برنامه درسی مربوط به برنامه ویژه مدرسه، ابتدا در برنامه سالانه، به‌عنوان یک فعالیت کاربردی و به‌صورت ۲ ساعت در هفته، ۸ ساعت در ماه و ۶۰ ساعت در سال گنجانده شد. پس از مطرح شدن موضوع در جلسه شورای معلمان، نیازسنجی شد و به اجرا درآمد.

از آنجا که یادگیری و به‌کارگیری مهارت‌های زندگی برای تمامی دانش‌آموزان در سراسر کشور لازم و ضروری است، ما نیز در ساحت زیباشناختی و هنری، با اجرای فوق برنامه در راستای

سال‌هاست که ما به‌عنوان مدیران مدرسه‌ها خواستار تفویض اختیار بیشتر به مدرسه‌ها هستیم، اما اکثراً مدیران این اختیارات را بیشتر در حوزه‌های مالی و اداری می‌جویند، در صورتی که اهمیت داشتن اختیار در حوزه برنامه درسی و تربیتی در مدرسه، به‌عنوان رهبر برنامه درسی و تربیتی، بسیار است.

بدیهی است، تفویض اختیار در حوزه‌های درسی و تربیتی نیازمند توانایی مدیران در این حوزه است که به‌جز تعداد محدودی، بقیه مدیران مدرسه‌ها به کسب آموزش‌های لازم برای تقویت شایستگی‌های پایه و قابلیت‌های موردنظر برای هدایت برنامه درسی و تربیتی نیازمندند.

برنامه ویژه مدرسه در اواخر شهریورماه ۱۳۹۷ طی بخشنامه‌ای از سوی وزیر محترم وقت آموزش و پرورش، به‌طور مستقیم به مدیران مدرسه‌ها ابلاغ شد و خوشبختانه تا حدودی آرزوی مدیران آموزشی در تفویض اختیار در حوزه آموزش و پرورش به تحقق رسید. این فرصت به‌گونه‌ای بود که مدرسه‌ها می‌توانستند تا دو ساعت در هفته را به توسعه مهارت‌های لازم در ساحت‌های شش‌گانه، مانند مهارت‌های هنری یا فناوری، زیبایی‌شناختی و دست‌ورزی، به‌دولخواه و بنا به تشخیص شورای راهبری مدرسه،

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های دانش‌آموزی دبستانی

به صورت ماهنامه و ۹ شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

رشد کودک برای دانش‌آموزان پیش‌دبستانی و پایه اول دوره آموزش ابتدایی

رشد نوآموز برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره آموزش ابتدایی

رشد دانش‌آموز برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم و ششم دوره آموزش ابتدایی

مجله‌های دانش‌آموزی متوسطه

به صورت ماهنامه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

رشد نوجوان برای دانش‌آموزان دوره اول آموزش متوسطه

رشد پسران برای دانش‌آموزان دوره اول آموزش متوسطه

رشد جوان برای دانش‌آموزان دوره دوم آموزش متوسطه

رشد اقلیت برای دانش‌آموزان دوره دوم آموزش متوسطه

مجله‌های عمومی بزرگسال

به صورت ماهنامه و هشت شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

♦ رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد فناوری آموزشی

♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد معلم ♦ رشد آموزش خانواده

مجله‌های تخصصی بزرگسال

به صورت فصلنامه و سه شماره در سال تحصیلی منتشر می‌شوند:

- ♦ رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی ♦ رشد آموزش تاریخ
- ♦ رشد آموزش تربیت بدنی ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش ریاضی
- ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش زبان‌های خارجی
- ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی
- ♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش ♦ رشد آموزش فیزیک
- ♦ رشد آموزش مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد پرهان متوسطه دوم
- ♦ رشد مدیریت مدرسه

مجله‌های عمومی و تخصصی رشد برای معلمان، دانش‌جو معلمان، و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶.

♦ تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

♦ وبگاه: www.roshdmag.ir

توانمندسازی دانش‌آموزان کوشیدیم. از آنجا که در استان البرز (ایران کوچک) دانش‌آموزان از هر استان و شهر و قوم و فرهنگی حضور دارند، ترانه‌ای با عنوان «هویت ملی، اسلامی - ایرانی و مهارت‌های زندگی» سرودیم. این سرود به صورت همگانی به کلیه دانش‌آموزان آموخته و سپس اجرا شد که بسیار هم از آن استقبال شد. سپس دانش‌آموزان، استان‌ها، اقوام و ویژگی‌های خاص ایشان را معرفی کردند و برای تقویت روحیه همدلی و همیاری، اهمیت یادگیری و به کارگیری مهارت‌های زندگی را برای همه، از هر قوم و فرهنگی، به کل مدرسه یادآوری و تأکید کردند.

در ساحت تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه‌ای، از دو ساعت در هفته برنامه ویژه مدرسه، بابت بازدیدهایی از مراکز صنعتی، از جمله شرکت «زر ماکارون» و «زرنام» استفاده شد. همچنین بسته‌هایی تشویقی برای حمایت از ایده‌های خلاق دانش‌آموزان در زمینه فعالیت‌های اقتصادی مهیا شد که نتیجه آن برگزاری بازارچه‌های کوچک کارآفرین در مدرسه و نمایشگاه دستاوردهای دانش‌آموزان بود.

رنگ برای رشد

(الف) مراجعه به وبگاه مجلات رشد به نشانی www.roshdmag.ir و ثبت نام در سایت و سفارش و خرید از طریق درگاه الکترونیکی بانکی.

(ب) واریز مبلغ اشتراک به شماره حساب ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت، شعبهٔ همراه آزمایش کد ۳۹۵ و وجه شرکت افست، و ارسال فیش بانکی به همراه برگ تکمیل شدهٔ اشتراک با پست سفارشی یا از طریق دورنگار به شمارهٔ ۰۲۱- ۸۸۴۹۰۲۳۳.

شماره شبا:

IR | ۸۰ | ۱۸۰۰۰۰۰۰۰۰۰۰۳۹۶۶۲۰۰۰

◆ اگر قبلاً مشترک مجله رشد بوده‌اید، شماره اشتراک خود را بنویسید:

امضا:

- نشانی: تهران، صندوق پستی امور مشترکین: ۱۵۸۷۵-۳۳۳۱
● تلفن امور مشترکین: ۰۲۱-۸۸۸۶۷۳۰۸، ۸۸ ۴۹۰۱۱۶
Email: Eshterak@roshdmag.ir

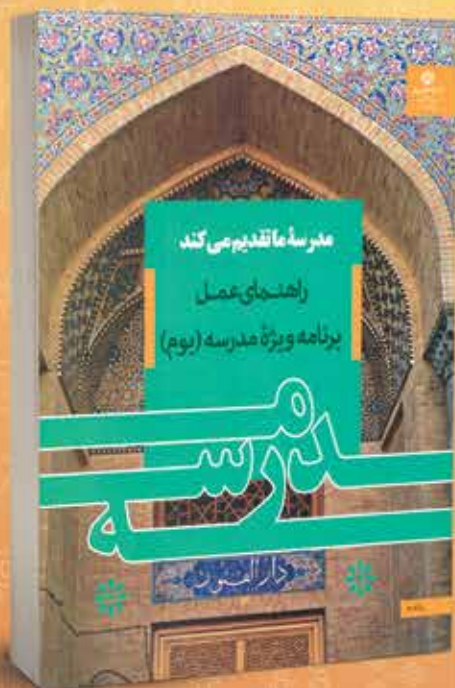
♦ هزینه اشتراک سالانه مجلات عمومی رشد (هشت شماره): ۹۰۰/۰۰۰ ریال
♦ هزینه اشتراک یک ساله مجلات تخصصی رشد (سه شماره): ۴۵۰/۰۰۰ ریال

سخن آخر اینکه، ارزیابی از کیفیت اجرای برنامه ویژه مدرسه براساس شاخص‌های ذکر شده در سند تحول بنیادین، یکی از اساسی‌ترین کارهاست که می‌تواند نتیجه خوبی داشته باشد و اگر چالش‌ها، محدودیت‌ها و فرصت‌ها به‌خوبی دیده شوند، می‌توان برای برطرف کردن آن‌ها برنامه‌ریزی کرد.

برنامه ریزی درسی در سطح مدرسه نیازمند توسعه شایستگی های تخصصی مدیران و کارمندان مدارس می باشد. این شایستگی ها در دو محور کلان یکی علم برنامه ریزی و دیگری قلمروی فعالیت های مورد اولویت در آموزش برنامه ریزی مدرسه می باشد. براساس این منطق این ۴ کتاب معرفی شده است.

خوشبخت کسی است که

به یکی از این دو چیز دسترسی دارد،

یا کتاب‌های خوب یا دوستانی که اهل کتاب باشند.

«ویکتور هوگو»